

Overlevelsesguide for institutledere

Her er noget af det, jeg vil anbefale institutledere at gøre – og det er ikke, hvad jeg selv rent faktisk gjorde, fortæller engelske MARK HARRISON

- **Opsøg talentet.** Din fornemste opgave består i at lokke de bedste i verden til dit institut og derefter forsøge at ansætte dem. Bruger du mindre end halvdelen af din tid på det, kan det være, du prioriterer forkert. Dit institut står og falder med de mennesker, du og dine forgængere har ansat. De kommer til at præge instituttet meget mere end noget som helst andet, du foretager dig.
- **Påtag dig ansvaret for andres fiaskoer,** ikke for deres succeser. Nogle af dine medarbejdere mangler måske selvtillid med hensyn til egne lederevner og administrative kompetencer. De forventer at falde igennem og vil derfor forsøge at dække sig ind og på forhånd opstille årsager til deres manglende succes. Men har de vished om, at du tager skraldet, når det går galt, vil de flytte fokus fra forsikringsbestræbelserne over på deres kerneopgaver: De bliver mere produktive, og sandsynligheden for, at de opnår succes, stiger tilsvarende. Det er en af hemmelighederne bag at opbygge et team.
- **Giv indtryk af, at du har overblikket.** Smil og hold hovedet koldt, selv i de mest ekstreme situationer. Gør du det, får folk troen på, at det er dig, der styrer, og de vil agere derefter. Giver du efter og holder op med at lade som om, vil de sige, du er ved at miste det. Og så har du mistet deres tillid.
- **Respekter proceduren.** Det er godt med hurtige beslutninger, og procedure tager tid. Til gengæld giver procedure mulighed for konsultation, ejerskab og legitimitet. Har dit institut klare retningslinjer med hensyn til f.eks. forfremmelse eller prøvetid i ansættelsen, skal proceduren overholdes. I modsat fald skal de udarbejdes, aftales og overholdes af alle, herunder dig selv.
-
-
-

FORTSÆTTES på s. 16

Undervisere mest stressede 5
Hver 6. uni-lærer føler sig i høj eller meget høj grad stresset i hverdagen, fortæller AC-undersøgelse

Minister i valg-mode 6
Hun fik fredsftale med rektorerne – god valgkamp, sagde Martin Krasnik til hende

Træg tenure-start 8
Ledelserne lavede flotte tenure track-planer. Men det første år gav kun 19 karriere-opslag på KU og 10 på AU

Gør hum' lækker 10
- for erhvervslivet, var underteksten for konference. REPORTAGE

TEMA: Uni-ledere

Din institutleder-type 13-15
Paraplylederen, koordinatoren eller dagsordensætteren?

Overlevelsesguide 16
- for institutlederen, centerdirektøren og rektoren. ESSAYS

På ekspedition 18-21
FORSKERforums udsendte reporter på forskningstogt med AUs forskningskib Aurora - med to ufrivillige dramaer indlagt

BFI-måling uden formål 26
De tidskrævende indberetninger og målinger er stor ståhej for ingenting, for de flytter ingen penge. Men alligevel styrer de forskernes adfærd

“ Det er jo ikke sådan, at en minister kan tvinge sektoren til forandringer; forandringer kan kun gennemføres, når sektoren og dens aktører kan se en mening med det
Uni-minister Sofie Carsten Nielsen

Topstyret enighed

Fælles om god undervisning lyder jo godt. Det er titlen på en "enighedserklæring", som blev frigivet dagen før ministerens Uddannelsesmøde 2015 i midten af april. Papiret dækker over "en fælles forståelse" mellem ministeren og rektorerne for universiteter, professionshøjskoler og erhvervsakademier. For at ingen skal være i tvivl, er den "fælles forståelse" nævnt seks gange i indledningen – uden dog at forklare, hvad intentionerne nærmere indebærer i praksis.

Derfor bliver det interessant at se, om forståelsen er så fælles, når den skal udfoldes i praksis, og hvilke forvaltningsmæssige sanktioner ministeren vil bruge, når uenigheden viser sig.

For læser man papiret, er det klart, at uenigheder vil opstå: uddannelsesinstitutionerne skal forpligte sig til en masse tiltag, der alle er ressourcetrængende (flere undervisningstimer, mere feedback til studerende, flere vejledningstimer, flere eksaminer, optagelsessamtaler etc.) – uden at ministeren forpligter sig til at levere den økonomiske opbakning i form af taxameterforhøjelser, som disse tiltag vil kræve.

Erklæringen kan i det perspektiv fortolkes som en minister i folketingsvalg-mode. Det skal signalere, at hun vil gøre noget uden dog at træde nogle over tærne og uden at forpligte sig selv eller ministeriet ud i fremtiden. I det lys er det måske forståeligt, at revisionen af taxametrene er skudt til hjørne – konsulentrapporten herom er foreløbig forsinket i over tre måneder. Og Kvalitetsudvalgets anbefalinger er kun perifert nævnt i rapporten. Begge de temaer er nogle, der lægger op til kontroverser, ikke mindst i universitetsverdenen.

Set fra de universitetsansattes synspunkt er der to elementer, som især vækker bekymring:

Det ene er den sidestilling mellem de videregående uddannelser, der går igennem hele papiret. Hidtil har forståelsen været, at de forskellige uddannelser har forskellige formål og forudsætning. Universiteternes uddannelser skulle være på det højeste internationale niveau, forskningsbaserede med grundforskning som væsentligste basis. I papiret stilles der nye krav om kvalitet og relevans: De studerende skal lære at løse "virkelighedsnære problemstillinger"(!), og der skal være mere "erhvervsretning" i de akademiske bachelorgrader.

“Ansatte og studerende er i erklæringen reduceret til at være ledelsesstyrede

Kvalitet og relevans nævnes sideordnet. Disse formuleringer er svære at tolke på anden måde, end at universiteter i ministerens øjne bør være som erhvervsakademier, bare på et avanceret niveau. Dermed afkobles grundforskningen fra uddannelserne på universiteterne. Da undervisningen skal være forskningsbaseret, må forskningen som konsekvens heraf også blive mere erhvervsrettet.

Den anden bekymring er, at universitetsansatte og studerende i erklæringen er reduceret til at være ledelsesstyrede. Ministeren og ledelserne er enige om, at de studerende skal tvinges til at studere fuldtid, mens de ansatte skal underordnes "en styrket uddannelsesledelse", hvor undervisningsevalueringer i højere grad skal bruge som "et internt ledelsesredskab". Og de studerende skal skynde sig igennem studierne; der er ingen henvisninger til fordybelse eller almindelse.

Den manglende interesse for at inddrage de studerende og ansatte fremgik i øvrigt også af deltagerlisten til ministerens Uddannelsesmøde 2015: ud af 140 særligt inviterede topfolk fra de videregående uddannelser var der kun fire undervisere, fire menige undervisere (lektorer) og tre studerende, alle personligt udpeget af ministeren. Ud fra rapporten er det tydeligt, at den "fælles forståelse" mellem ledelserne og ministeren er, at de studerende kommer hurtigst muligt igennem studierne og får et job umiddelbart efter studiet.

Det er beskæmmende, at selv om papiret handler om kvalitet i uddannelse, så er der i topparts-enigheden ikke nogen reel interesse i de studerende og ansatte. Disse inddrages pligtskyldigt som en slags eksterne parter i sidebemærkninger, men ikke reelt, selv om de og vi faktisk er de centrale aktører i praksis. Derfor må de og vi selvfølgelig inddrages i at prioritere, definere og løse opgaver, og det lægger papiret ikke op til. Men ministeren og ledelserne må erkende, at de tidskrævende og perspektivløse ledelsesstyrede direktiver, rapporteringer og evalueringer må erstattes af konstruktiv dialog, hvor flere parter inddrages. Og de må anerkende, at god undervisning fremmes af god dialog mellem studerende og undervisere før, under og efter undervisningsforløb. Studienævn og lignende underviser-organer skal have rammer og kompetence til at til at realisere de bedste erfaringer.

Disse prioriteringer og opgaver er alt for vigtige til at overlade til ledelser.

Og for at kvaliteten i undervisningen prioriteres med andet end erklæring, så må ministeren altså også forpligte sig til at forøge taxametrene, så de fælles mål kan opfyldes.

BFI-tal bruges til personalestyring

Indberetninger af dine publikationsdata er ikke anonyme. Og de bruges af institutledere

BFI – den bibliometriske forskningsindikator – er forhadet blandt forskere, den er betvivlet blandt publiceringsforskere og den er elsket af embedsmænd, der gerne vil have konkurrencemål, som statens kan belønne og straffe forskermiljøerne med. Men mål og incitamenter virker slet ikke.

Mens forskerne skal detail-indberette deres forskningsproduktion og dette registreres nøje, så flytter systemet ikke ret mange penge, konstaterer seniorforsker **Kaare Aagaard fra AU's Center for Forskningsanalyse**.

Som incitamentsmodel virker BFI-opgørelserne ikke. Men som publiceringsstyring virker den, for systemet lægger op til at danske forskere i høj grad har publicering som succesmål.

Men der er kendte minusser ved systemet, fx at forsknings-publikationer formelt og uformelt vægtes langt højere end undervisning som kvalifikationskrav. Men det har også den negative indvirkning på publiceringsmønstret, at når forskerne foretrækker internationale publiceringer, så forsømmes den nationale lærebogs-produktion.

Det handler FORSKERforums analyser i dette nummer om (se s. 25-27).

Personlige BFI-opgørelser bruges til personalestyring

Og der er mere skjulte minusser ved systemet. BFI-modellens intention var ideelt at måle udviklingen af universiteternes samlede forskningsproduktion, og forskermiljøerne blev forsikret om, at det ikke ville registrere og måle den enkelte forskers produktion. Denne risikerede altså ikke at blive belønnet eller straffet med den personlige BFI-opgørelse.

Men det bliver systemet alligevel brugt til, mener seniorforskeren. Aagaard var i 2014 med til at evaluere den norske pendant til

BFI-modellen – det system, der tjente som inspirationskilde i forhold til BFI. Og en af konklusionerne var, at forskningsmålingen også sker på individ-niveau mange steder:

”Vi kan se, at incitamentene siver ned i organisationerne, og at det er bekvemt for rektorer, dekaner og institutledere at bruge forskningsmålingen for eksempel til fordeling af forskningstid, avancementer og lignende belønninger. Og det er modellen ikke beregnet til, da den giver et enormt upræcist mål for den enkeltes indsats. Det er legitimt at skæve til den som et element i en generel monitorering, men bruges den mekanisk og ureflekteret, så der eksempelvis skal et vist antal point til at rykke op i stillingshierarkiet, eller hvis der uddeles individuel bonus for et vist antal point, så bruges den klart mod hensigten,” fortæller Kaare Aagaard.

Bruges lokalt til bonus og forfremmelser

Selvom han ikke har undersøgt danske forhold, føler han sig ret sikker på, at det norske billede også passer på Danmark.

”Jeg kan ikke forestille mig, at billedet er anderledes i Danmark end i Norge. Og jeg har også kendskab til nogle institutter, hvor det sker i praksis,” siger han. Han fortæller, at den individuelle BFI-måling især er problematisk på HUM- og SAM-området, hvor der ikke tidligere har været traditioner for at kvantificere forskningsindsatsen.

”Men på HUM og SAM har man ikke andre kvantitative måleredskaber, og så kan BFI'en blive en genvej til at undgå nogle svære diskussioner, når man eksempelvis skal tage stilling til, hvem der skal have bonus eller forfremmes.

Kaare Aagaard

”På NAT, SUND og TEK har man længe set på artiklernes citationer og tidsskrifternes impact factor, som er mål, der på disse områder opfattes som mere præcise og relevante end BFI'en. Men på HUM og SAM har man ikke andre kvantitative måleredskaber, og så kan BFI'en blive en genvej til at undgå nogle svære diskussioner, når man eksempelvis skal tage stilling til, hvem der skal have bonus eller forfremmes.”

Ifølge Kaare Aagaard viste evalueringerne af den norske model, at publiceringsadfærden i Norge var blevet løftet i bunden – det vil sige områder, der tidligere ikke havde været meget aktive omkring deres publicering, mens det blandt de flittigst publicerende institutter ikke havde ændret det store.

lah

Se ANALYSE s. 25-27

Valgtema: Studieafgifter

7. maj er der parlamentsvalg i England. Universitetspolitik kan blive et randtema, for de nuværende studieafgifter (student-fees) på £9000 er retorisk udfordret af oppositionspartiet Labours forsøgsballon om nedsættelse til £6000 – populært kaldet ”Labours £6000-baby”. Argumentet er, at høje studieafgifter afholder talentfulde studerende fra ikke-privilegerede fra at søge ind på uni, og at de høje studieafgifter sætter mange studerende i stor gæld, som vil plage dem i mange år.

Labour-lederen Ed Miliband har sagt, at ”for forældre, bedsteforældre føles studiegæld som en bekymring, en byrde, en dødvægt”, og han har kaldt nedsættelsen for ”en streg i sandet”, hvis han skal indgå i en koalitionsforhandling efter valget. Og det er et signal til især det liberale parti, som efter seneste valg 2010 lavede sit første løftebrud på at løbe fra sænkning af studieafgiften. Det var noget, som gjorde mange (liberale) studenter og deres forældre rasende dengang og betragtes i dag som en politisk katastrofe for de liberales troværdighed, fordi det var så åbenlyst.

Nogle kalder forslaget for valgflæsk for studerende og deres forældre. Et uklart punkt er nemlig, hvordan Labour vil finansiere planen. Labour har luftet en plan om, at pengene til letelsen skal hentes ved hårdere beskatning af de rigeste pensioner.

Kritikere siger, at Labours plan vil koste £2,7 milliarder, og kalder det ”en middelklasse gavebutik”. Og konservative analytikere hævder, at nedsættelsen ”vil løse et ikke-eksisterende problem,” for de nuværende £9000-fees har ikke ført til påviselige problemer: Dels fordi fees tilsyneladende ikke har afholdt studerende fra at søge ind på uni. Dels fordi de fattigste kompenseres via favorable stipendier / lån. Og dels fordi middelklasse-studerende får jobs, så de ret hurtigt kan tilbagebetale deres lån.

En diskret interessant i hele dette spil er rektorer og uni-økonomer, for herfra er der en skepsis overfor nedsættelsen, for de frygter, at regningen for nedsættelsen delvis vil blive sendt videre til deres rådighedsbeløb. Da studieafgifterne blev indført og forhøjet til £9000 oplevede uni'erne nemlig et løft i budgettet (selv om det forhøjelsen også blev brugt til at nedsætte statsbevillingerne). Og hvis fees nu nedsættes, frygter rektorerne at miste den indtægt, og at den ikke kompenseres af nye statspenge, derimod af politiske krav om at de skal spare ved at effektivisere og tilpasse ...

Minister og uni-ledelser enige om medbestemmelse

Uni-minister Sofie Carsten Nielsen lovede i oktober, at hun ville indskærpe betydningen af lokal medbestemmelse for uni-ledelserne. Men har der så været møder, og hvad har ministeren så konkret drøftet og indskærpet? - spurgte DMs universitetslærerbestyrelse i et åbent brev, sendt til Folketingets uddannelsesudvalg.

Jo, der blev holdt møder i januar med ”en drøftelse” med uni'ernes bestyrelsesformænd og rektorer, forklarer ministeren nu. Hun vil dog ikke fortælle nærmere, hvad der blev drøftet, og om noget blev indskærpet.

Derimod fortæller hun, at der var bred enighed mellem hende og uni-ledelserne om, ”at rammerne for medbestemmelse og medinddragelse er, som de skal være, og at der ikke er behov for yderligere lovgivning”. Men på møderne blev det ”anerkendt, at området er vigtigt, og at der på institutionerne vil blive arbejdet videre med at fylde rammerne ud”, skriver ministeren videre i sit svar – igen uden at det fortælles, hvad der skal rammeudfyldes.

Internationale standarder et lokalt problem

DM-universitetslærernes henvendelse spørger også til, hvordan ministeren vil sikre, at Danmark lever op til de internationale Unesco-standarder for medbestemmelse og medinddragelse, der handler om, at det videnskabelige personale skal have medbestemmelse.

Men ministeren henviser til, at Unescos anbefalinger er brede principper, der giver hvert land mulighed for at organisere sine universiteter ud fra nationale forudsætninger. Og i den danske uni-lov er ministeren ikke direkte ansvarlig for medbestemmelse, for det er overladt til bestyrelsen at sikre, ”at der sker en effektiv inddragelse af medarbejdere og studerende på alle organisatoriske niveauer”, konstaterer ministeren.

Ministerens teflon-politik

Ministerens svar er en fortsættelse af den teflon-redegørelse om medindflydelse, som ministeren lavede i oktober. Her havde ministeren uddraget selektive data om ”ledelsens lydhørhed” og de ansattes

deltagelse i organerne o.lign. Men den skarpe medarbejderkritik – ”Ikke mere pseudo-medbestemmelse” – og en EPINION-konsulentrapport om ringere inddragelse, blev ikke refereret her. I stedet konstaterede ministeren, at de ansattes kritik og ledelsens tilfredshed med tingenes tilstand neutraliserer hinanden, så her er der ikke noget for hende at komme efter.

Pænt sagt er det et dygtigt teflonsvar. Det er ligesom glatte svar på eksamensklager: 'Her er ikke noget at komme efter'

Olav W. Bertelsen

Og det nye svar til Folketinget kører i samme rille, konstaterer **lektor Olav W. Bertelsen, næstformand for DM's uni-lærere og vip-tillidsmand ved AU**: ”Pænt sagt er det et dygtigt teflonsvar. Det er ligesom glatte svar på eksamensklager: 'Her er ikke noget at komme efter'. Ministeren griber slet ikke fat i det reelle problem. Hun fortæller ikke, HVAD hun har drøftet, og HVAD hun har indskærpet for ledelserne. Hun konstaterer bare, at hun og ledelserne er enige, om at det går godt.”

”Skal man positivt tage ministeren på ordet, så taler hun om dialog. Men det bliver uden hendes deltagelse, for med svaret melder hun sig ud af dialogen! Hun siger, at lovrammer er gode nok, at medbestemmelse ikke er hendes sag, og at det er noget, som ledelserne må styre lokalt på den enkelte institution. Hun svarer ikke på vores klage over, at når noget er på spil, så kan ledelsen med loven i hånden køre os over. Hun vil IKKE give universitetets menige redskaber til at få medbestemmelse, når en ledelse bliver for egenrådig og noget kører af sporet.”

Undervisere de mest stressede

Hver 6. uni-lærer føler sig i høj grad eller i meget høj grad stresset i hverdagen. Kun hver tredje uni-lærer mener positivt, at der er et godt psykisk arbejdsmiljø på deres arbejdsplads. Men når der spørges til, om deres stress skyldes dårlig ledelse, så får man et mere flagrende billede, så stress blandt uni-lærere kan skyldes en række forskellige faktorer, som ikke nødvendigvis er fælles.

Det afslører en særkørsel af data om DMs universitetslærere, som er lavet i forbindelse med **Akademikernes voxpop-undersøgelse af psykisk arbejdsmiljø blandt akademikere**.

Data indikerer, at akademikere i undervisningssektoren lever i de mest stressede og stressede miljøer. Værst står det til på professionshøjskolerne, hvor hele 40 pct. føler sig stressede. Blandt uni-lærerne er det 'kun' 20 pct. – men det er stadig over akademikergennemsnittet.

Uni-ansatte: Stress og ledelse

Værst blandt alle akademiske arbejdspladser ser det ud på professionshøjskolerne. Det kan hænge sammen med – det giver voxpop'en dog ingen forklaringer på – at lærerne her har været udsat for omfattende management med tvister om arbejdstider og -betingelser.

Men data for uni-lærere er også over gennemsnittet for alle akademikere og alarmerende, for hver tredje universitetslærer oplever, at deres arbejdsplads er præget af stress. Og hver tredje har oplevelsen af, at stress sendes videre af arbejdspladsen som den enkelte ansattes eget problem.

Der er også data for, om stress er afhængig af ledelseskvalitet:

- Overordnet svarer 44 pct. at de har en god leder, mens 20 pct. mener det modsatte.
- 30 pct. oplever, at deres leder giver konstruktiv feedback, mens 30 pct. mener det modsatte.
- 20 pct. oplever, at deres leder forventningsafstemmer med dem, mens 45 pct. mener det modsatte.

- 15 pct. oplever, at deres leder er klædt på til at håndtere eventuelle problemer med stress, mens 55 pct. mener det modsatte.
 - 35 pct. oplever, at deres leder er god til at lede selvledende medarbejdere, mens 25 pct. mener det modsatte.
- Men overordnet erklærer 60 pct., at de trives i deres arbejde, mens kun 10 pct. mener at de mistrives.

ACs voxpop

AC har ved redaktionens slutning kun offentliggjort data om stress og om ledelse.

Men i voxpop'en indgår også andre parametre på det psykiske arbejdsmiljø tilstand som faglighedens og arbejdsmængdens betydning, forandrings betydning, work-life balance, konflikter, alder m.m. Disse data vil blive offentliggjort i en samlet rapport 30. april.

ACs voxpop blev gennemført blandt alle akademikergupper (ingeniører, djøfere, læger, DM'ere m.fl.). Den viste generelt, at 14 pct. af akademikere har et dårligt psykisk arbejdsmiljø, 48 pct. har et godt psykisk arbejdsmiljø, mens 38 pct. har et godt psykisk arbejdsmiljø i nogen grad. Dataindsamlingen foregik via et elektronisk spørgeskema på internettet i august/september 2014. Svarprocenten blandt DMs uni'lærere var knap 20 pct.

Overhales taxameter-rapport af folketingsvalg?

På uni'erne er den ventet med spænding. Og konsulentfirmaet **Deloitte** havde godt nok kontraktlig afleveringsfrist 16. januar på sin taxameteranalyse ('omkostningskortlægning af uddannelserne').

Men nu er rapporteringen foreløbig forsinket i over tre måneder. Ministeriet har ikke villet oplyse de nærmere årsager og vil heller ikke oplyse en ny afleveringsfrist.

Måske skyldes udsættelsen tekniske problemer. Måske har uni-ministeriets embedsmænd problemer med DeLoittes data og konklusioner og bliver ved med at stille nye krav, som forsinker.

Og forsinkelsen er ikke ubekvem for uni-minister Sofie Carsten Nielsen (Rad.). For hende ligger der forudsigelig ballade i en offentliggørelse, uanset hvad. Hun har haft store kontroverser med sektoren om studiefremdrifts-reform og dimensioneringsplan. Og hun ønsker ikke ny ballade, så derfor er forsinkelsen meget belejligt – almindens rapporten kan blive overhalet af et folketingsvalg, og så er hun ude af ministerrollen og formentlig af uni-sektoren.

Folketingsvalg udskrives snart

Måske slipper Sofie Carsten Nielsen af krogen. Christiansborg-rygter peger nemlig lige nu – før FORSKERforums trykning - på, at der udskrives folketingsvalg lige efter d. 28. april, hvor kansler Angela Merkel har været på statsbesøg i landet (så bliver valgdagen i slutningen af maj).

Og herefter kan taxameter-rapporten frigives, for så dør den indtil der kommer ny uni-minister.

At taxameter-analysen rejser et forudsigeligt dilemma for en uni-minister er der ingen tvivl om.

- Den vil fx fortælle, at hum/samf's takster er for 10.000 kr. for lave - og en minister ministeren har ikke har 200 mio. til at udligne det).
- Eller den vil fortælle, at humaniora får for lidt – men en minister kan ikke give dem flere penge, for så skal haves fra de højprioriterede ingeniører.

Rammeforståelse om Kvalite

- er underteksten bag det enighedspapir, som ministeren og rektorerne blev enige om i april. Ministeren har nu fred på den front

Et tilsyneladende ukontroversielt og uforpligtende enighedspapir om kvalitet i uddannelse mellem **uni-minister Sofie Carsten Nielsen** og **uni-rectorerne** blev politisk drillestof i Folketinget, for dets antydninger af konkrete initiativer afvises blankt af Venstres uddannelsesordfører.

Enighedspapiret markerer bl.a. enighed om feedback til de studerende, studier på fuld tid og en stærk kobling mellem teori og praksis. Og som temaer er parterne enige om forlængelse af retskravstiden på kandidatuddannelsen, og at karakterbonus på 1,08 ved hurtig studiestart skal afskaffes. De forslag havde ministeren luftede i ugerne forud.

“

Nej, der står jo ikke noget kontroversielt i papiret, og det er jo ikke et juridisk bindende dokument

Brian Bech Nielsen

Rektorerne: At få rammet Kvalitetsudvalgets rapport ind

Men hvad indeholder papiret af konkret nyt og forpligtende – og står der noget, som parterne faktisk var uenige om tidligere? – lyder spørgsmålet til rektorsiden.

Fra KU lyder svaret: ”Kvalitetspapiret er en god ramme om opfølgning på Kvalitetsudvalgets rapporter. Et håndslag om punkter, hvor der er enighed om god uddannelse. Og for mig er et afgørende element, at det slås fast, at der hurtigst muligt laves analyse af konsekvenserne af kvalitetsreformen, for der er allerede klare indikationer på, at den påvirker studerendes muligheder,” svarer KU-rector **Ralf Hemmingsen** kortfattet.

AU-rector **Brian Bech Nielsen** supplerer: ”Nej, der står jo ikke noget kontroversielt i papiret, og det er jo ikke et juridisk bindende dokument. Det er opfølgning på Kvalitetsudvalgets rapport og listet op i punkter, som parterne er enige om. Og der således også nogle af udvalgets forslag, som ikke indgår i enighedspapiret. Vi opfatter det som et ramme-papir i modsætning til detailstyring. Og det, som står, ville vi under alle omstændigheder have arbejdet med alligevel.”

En uge efter at rektorer og ministeren blev enige om et enighedspapir demonstrerede studerende i Aarhus og København mod studiefremdriftsreform og dimensionering ...

Ministeren: Kvalitetsudvalget ramte ikke plet

Og ministeren selv var tilsyneladende ikke uenig i rektorernes vurdering af Kvalitetsudvalgets rapport: ”Enighedspapiret er et rigtig godt grundlag for at arbejde videre med kvaliteten, bl.a. som en reaktion på Kvalitetsudvalgets rapport. Jeg har det sådan, at den rapport ikke ramte plet. Jeg kan fx konstatere,

“

Enighedspapiret er et rigtig godt grundlag for at arbejde videre med kvaliteten, bl.a. som en reaktion på Kvalitetsudvalgets rapport. Jeg har det sådan, at den rapport ikke ramte plet

Sofie Carsten Nielsen

at der ikke er så meget aftræk i forslaget om en 4 + 1 års bachelormodel,” sagde ministeren på et dialogmøde en uge efter offentliggørelse af enighedsrapporten.

Rektorernes skjulte krav om en hurtig evaluering af fremdriftsreformen blev dog også skudt til hjørne af ministeren: ”Fremdriftsreformen er først udfoldet til sommer, så det er altså for tidligt at evaluere den. Men jeg følger den nøje.”

AC: Ministeren rækker hånden ud

Andre parter var mere positive. **Akademi-kerne** – paraplyorganisationen for akademiker-fagforeningerne – roste enighedspapiret: ”Gode toner i enighed om god uddannelse”. Regeringen roses for ”at række hånden ud mod institutionerne i bestræbelsen på at finde

fælles løsninger”, uden at det præciseres, hvad papiret anslår af konkret godt for sektoren og for uni-lærerne. Det lovede utidsbestemte eftersyn ses også som noget positivt.

Også det såkaldte **Alternative Kvalitetsudvalg** v. AU-lektor Peter Lauritzen roste papiret, især for at ledelsen har en rolle at spille for kvaliteten, for at det opfordrer til at skabe en åben erfaringskultur omkring undervisningen og for mere fokus på feedback til de studerende (ALTINGET 14.4).

Analyse: Reguleringsresistente institutioner

ALTINGETs analyse hed ”Et kvalitetspapir i skyggen af et valg”, hvilket hentyder til, at det er en fredsaftale, som kan give ministeren arbejdsro op til et folketingsvalg. Forsknings- og uddannelsespolitik er svært og konfliktfyldt farvand med ”reguleringsresistente institutioner”, som en minister ikke skal udfordre for meget. Så positivt fortolket, så rækker enigheden dog ”kun til vage formuleringer om, at man skal overveje, hvordan der gives mere feedback eller holdes en møderække om alternative optageformer (...) Den negative udlægning er, at ministerens politiske muskler ikke rakte til mere efter armlægning med sektoren og Folketinget om dimensionering”.

Men Venstres ordfører uenig

Men har ministeren indgået en slags fredstilstand med rektorerne, så har hun ikke indgået det med forligskredsen bag Folketingets uni-politik. For herfra afviser **V-uddannelsesordfører Esben Lunde Larsen** blankt at være med til at udvide retskrav eller at fjerne karakterbonus. Han fortolker ifølge ALTINGET enighedspapiret sådan, at ministeren har presset rektorerne til at deltage i politisering ved at skrive under på initiativer, som ikke støttes af hele forligskredsen bag Uni-loven, herunder Venstre.

jø

Belysningen var ikke god og kameraets fokusering var det heller ikke, da Martin Krasnik stillede nærgående spørgsmål til uni-minister Sofie Carsten Nielsen på dialogkonference i april.

”Og det er jo altså et politisk ansvar at vise retning,” sagde **uni-minister Sofie Carsten Nielsen**, da **journalisten Martin Krasnik** udsatte hende for et mildt krydsforhør på Rektorkollegiets dialogmøde for hundrede fra uni-sektoren i slutningen af april, mens det trak op til udskrivning af valg.

Er der så slet ingen uenigheder tilbage efter enighedspapiret? – lyder den poppede sammenfatning af et af journalistens drilske spørgsmål, og det korte svar lød:

”Enighedspapiret er et rigtig godt grundlag for at arbejde videre med kvaliteten, bl.a. som en reaktion på Kvalitetsudvalgets rapport, og jeg er glad for den fælles forståelse med rektorkredsen. Det er jo ikke sådan, at en minister kan tvinge sektoren til forandring; forandringer kan kun gennemføres, når sektoren og dens aktører kan se en mening med det. Og når ALTINGETs analyse af enighedspapiret for eksempel taler om, at universiteter er ’reguleringsresistente institutioner’, så er der jo et element af sandhed i det. Enighedspapiret er i den forstand ikke udtryk for en fuldstændig enighed. Jeg synes da, at modstand lever udmærket derude. Jeg er jo ikke døv, og kan godt høre nogle af de knaster, der er,” svarede ministeren tørt.

Mistillid til sektoren?

Er regeringens politik med styring og regulering udtryk for, at du og regeringen mangler tillid til sektoren?

”Som minister skal jeg jo søge 90 mandater i Folketinget, og det er altså sådan, at sektoren skal legitimere brugen af de mange

milliarder. Og det kan godt lyde som besværlig regulering, men der er sjældent nogle, som får noget uden krav om regulering.”

Tænker ministeren nogensinde, at vi er ved at ødelægge 1000 års uni-tradition for solid dannelse, fordi effektivitet, nytte og relevans kører dannelsesaspektets elementer over?

”Det tænker jeg rigtig meget over – og det spørger du mig i øvrigt om hver gang i interviews! Det fremstilles som et enten-eller, som små soldater i konkurrencestaten eller den helt frie intellektuelle. Men det er altså regeringens holdning, at vi godt kan kombinere nytte, relevans og dannelse,” svarede ministeren.

”Og jeg er altså også helt tryk ved, at I på universiteterne passer på og udvikler de dannende sider af uddannelsen. Og det er da vigtigt, og det kan jeg da ikke undgå at reflektere lidt over, når jeg lægger mig til at sove.”

Hvis et folketingsvalg fører til ny borgerlig regering, vil der så komme en helt ny uni-politik?

”Narj... Helt ærligt er der lige nu gået lidt for meget valgkamp i den. Analyser det nu lige? Kommer valget lige om lidt, så får vi rensset luften. Herefter bliver det svært med Dansk Folkeparti. Men ellers er der et bredt flertal bag universitetspolitikken, så der er ikke de store uenigheder – i modsætning til en kløft om lærer-uddannelsen. Men jeg skal jo ikke udlægge deres politik.”

Hvorefter moderator Martin Krasnik sluttede seancen og ønskede: *God valgkamp...*

jø

KUs tenure-track med

Karriere-grus: Der blev nævnt måltal på 60 track-stillinger årligt, men der kom faktisk kun 19 det første år. Det ingen fiasko, siger pro

Da KU besluttede sin tenure track-politik i 2013 var det en bekymring hos forskerfagforeningerne, at den ikke ville blive den ønskede karrieresikkerhed, fordi det blev overladt til en de lokale dekaner / institutledere at prioriteres denne stillingstypen i ansættelsespolitikken. Fristelsen kunne være, at lade være, fordi fakultetet / institutterne så ikke forpligter sig til noget, men kan ansætte i mere løse stillingskategorier.

Og den skepsis synes at være reel, for KU-statistikken fortæller, at der kun er besat eller opslået 19 stillinger det første år.

Og det er relativt få: Lommeregning fortæller, at hvis KU har 1800 vip-ansatte, og de er ansat i 30 år, så vil der være en naturlig afgang på minimum 60 årligt, som så skal nybesættes (men i praksis flere, fordi nogle går af andre årsager end pensionering).

Prorektor: Tilfredsstillende i indfasning

19 tenure-tracks i det første år er noget mindre end fra det måltal på 60 årlige tracks, som rumsterede, da planen var til forhandling i 2013?

”Jeg erindrer ikke noget om konkrete måltal”, svarer **KU-prorektor Thomas**

Bjørnholm. ”Ledelsens kalkule er nu, at der potentielt er omkring 60 ansættelser på adjunkt-niveau årligt. Det er jo suverænt de enkelte institutter og fakulteter, som disponerer opslagene og altså om de vil bruge ordningen. Og at der nu er ca. 20 tenure adjunker efter det første år er tilfredsstillende. Først efter en indfasningsperiode på 2-3 år vil planen være fuldt udfoldet”, svarer prorektoren.

KU-modellen

Ifølge KUs beskrivelse af tenure-stillingen er det en fast stilling, men under videreuddannelse. De mest talentfulde yngre forskere kan her få en kontrakt som (assitant professor), der skal føre videre til en stilling som lektor (assistant professor). Inden for seks-års perioden forventes, at de fornødne kvalifikationer opbygges, så man kan komme videre på karrierestigen. Forfremmelse opnås, hvis et ekspertudvalg vurderer, at kandidaten har opnået det internationale niveau, som karakteriserer lektorer. Og videre advancement til professor-titlen afhænger så af, om der kommer professoropslag.

“ Hvis ordningen ikke bruges er den selvfølgelig en fiasko. Hvis den bruges i 20 eller 40 eller 60 tilfælde vil det være en varierende grad af succes

Prorektor Thomas Bjørnholm

Kandidaterne til tenure track-stillingerne skal være internationalt konkurrencedygtige med potentiale til at være frontforskere. De kan være ph.d.ere eller med tilsvarende erfaring som post.doc's. Undervisnings erfaring er ikke et krav, men dokumenteret erfaring og kvalifikationer betragtes som en fordel. Endelig vil også evnen til at tiltrække ekstern funding også blive betragtet som et fortrin.

Det overordnede formål med tenure track-stillingerne er ”at sikre og opretholde en høj standard hos den akademiske seniorstab”. Institutlederen er ansvarlig for at evaluere, at tracket kører efter planen, og der skal laves en formel vurdering efter tre år.

Fagforeningerne: Ikke flere reelle karrierestillinger?

Det er suverænt de lokale fakulteters dekaner og institutledere, som beslutter, om der skal opslås tracks, eller om man foretrækker mindre faste ansættelsesformer. Set fra uni-fagforeningerne er det mest kritisable således, at der ikke er (minimums-) krav til, hvornår og hvor mange tracks der slås op – og at der således ikke bliver flere reelle karrierestillinger.

Og det var heller ikke Bestyrelsens i efteråret 2013. I Bestyrelsen og rektoratet var hovedbekymringen tilsyneladende ikke, om dekaner og institutledere ikke ville gøre brug af tenure-stillingerne. Bestyrelsens beslutning i dec. 2013 var en hovedbekymring kønsfordelingen. Og for at følge den udvikling skulle tenure track –besættelser følges årligt og evalueres efter f.eks. teller 2 – bl.a. for at se på den kønsmæssige fordeling.

Der er tilsyneladende forskellige tilgange til tenure-formålet: Ledelsen taler om at skabe en velbeskrevet og internationalt anerkendt karrierevej, så man kan rekruttere de dygtigste og kvaliteten kan højnes. Derimod taler forsker-tillidsfolkene for at øge ansættelsessikkerhed

KUs stillinger for karriere-sultne

Postdoc

Kvalifikationskrav: Ph.d.-niveau

Stillingsindhold: Forskning samt undervisning i begrænset omfang.

Ansættelsesperiode: Tidsbegrænset, max. 4 år.

Adjunkt

Kvalifikationskrav: Ph.d.-niveau

Stillingsindhold: Forskning og forskningsbaseret undervisning.

Ansættelsesperiode: Videreuddannelsesstilling, max. 8 år, ansættelser af op til 4 års varighed (5 år på det kliniske område).

Forsker

Kvalifikationskrav: Ph.d.-niveau

Stillingsindhold: Forskning og forskningsbaseret myndighedsbetjening; undervisning i et vist omfang.

Ansættelsesperiode: Almindeligvis tidsbegrænset, max. 8 år, ansættelser af op til 4 års varighed (5 år på det kliniske område). Kan være tidsubegrænset (Karriereforsker).

Tenure-track adjunkt

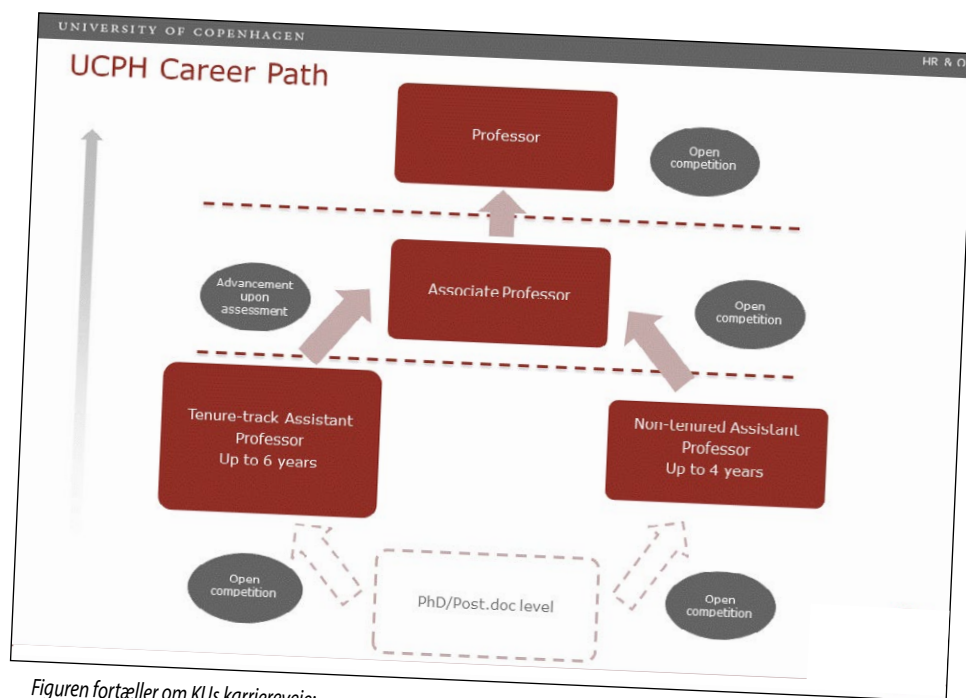
Kvalifikationskrav: Ph.d.-niveau

Stillingsindhold: Forskning og forskningsbaseret undervisning.

Ansættelsesperiode: Tidsubegrænset fast stilling m. advancement til lektorat efter vurdering.

træg indkøring

rektor

Figuren fortæller om KUs karriereveje: Tenure-stillingen er en fast ansættelse, men også en videreuddannelsesstilling. Tenure-stillinger opslås af prioritering af dekan / institutledere, og de rekrutteres blandt de mest talentfulde ph.d'ere eller post.doc'ere. Forfremmelse til et lektorat opnås efter 6 år opnås, hvis et ekspertudvalg bedømmer, at kandidaten har nået lektor-niveauet – "advancement upon assessment"...

og gennemsigtighed i karrierevejen, så de unge ikke skal leve i årevis i konkurrence og uvished?

"Det er i mine øjne det samme. Man skal skelne mellem målet og midlet, hvor virkemidlet er tenure-tracks som attraktiv og velbeskrevet karrierevej, og målet er at højne kvaliteten ...", svarer Bjørnholm.

Modstand mod modellen i 2013

Under forhandlingen af modellen mellem ledelse og vip-tillidsfolk af modellen var der modstridende modstand mod ledelsens track-model fra flere sider:

De ansatte ville gerne have klare og gennemsigtige karrierebeskrivelser, og syntes, at 6-8 årige forløb ikke er attraktive nok. Og

institutleder og dekaner var bekymrede for, at for mange track-forløb (fx 70 pct. af alle stillingsopslag) ville "hæmme institutternes handlefrihed" og derfor foretrak man at opretholde den nuværende fleksibilitet, hvor man ikke forpligter sig, men slår stillinger op efter behov (FORSKERforum juni 2013).

Men hvad er så ledelsens succeskriterier: Er ordningen en fiasko og en papirplan, hvis KU ikke kommer over 20 opslag årligt?

"Hvis ordningen ikke bruges er den selvfølgelig en fiasko. Hvis den bruges i 20 eller 40 eller 60 tilfælde vil det være en varierende grad af succes. 20 er da i underkanten, men i en opstartsfasen synes jeg bestemt det er tilfredsstillende", svarer Bjørnholm.

Humaniora bruger modellen mest

Statistikken fortæller, at foreløbig er det kun nat, medicin og humaniora, som har brugt modellen – og humaniora har sågar besluttet at bruge den fuldt ud på deres nye karriereopslag.

"Hensigten er at lave en velbeskrevet og internationalt anerkendt karrierevej, så vi kan rekruttere de dygtigste. Om kvaliteten faktisk påvirkes positivt, skal bl.a. vurderes løbende af en tværgående komite, som vil vurdere kvaliteten af ansøgerne, forskningshøjden m.m. Komiteen kommer snart med sin første rapportering for 2014."

Ledelsen vil evaluere om planen virker efter hensigten om 2-3 år, forklarer prorektor.

jø

AU: Kun 10 tenure tracks ...

AU-ledelsen oplyser, at der på AU kun har været ca. 10 tenure tracks i det første år, ordningen har fungeret. Og selv om ambitionerne for nogle år siden var det femdobbelte, så lyder forklaringen – eller undskyldningen – nu, at der som følge af AUs tilbageføring efter den store strukturreform kom besparelser og "kvalificeret ansættelsesstop". Det betyder, at man på nat' (ST) og hum' (ARTS) først nu går i gang med ansættelser efter Tenure Track.

Som på KU er det en suveræn lederbeslutning fra dekan / institutleder, om tenure tracks prioriteres i ansættelsespolitikken. Selve modellen er ikke så meget forskellig, bortset fra, at mens KUs er 6-årig, så er AUs 5-årig (faglig bedømmelse inden udgangen af det 5. år).

FORSKERforum har ikke kunnet få nærmere data og oplysning om de enkelte fakulteters prioriteringer. Tilbagemeldingen fra fakulteterne lyder lakonisk, at det forventes, at der bliver ansat en del flere under denne ordning i 2015 end det var tilfældet i 2014.

Humaniora m

Konference med marketing om humaniora viste, at det ikke klar

Der var ikke mange af dem, de klassiske humanister, til konferencen om ”**Humanistisk forskning og erhvervsliv**”. Og havde de været der, havde de nok slået korsets tegn for sig, fordi de blev præsenteret for en perlerække af anbefalinger eller krav til, hvordan humaniora skal gøre sig lækker overfor erhvervslivet og i offentligheden.

Bevares, der var da menige lektorer og professorer til stede, men det var ikke dem, som var målgruppen. Deltagerlisten på 90 personer afslørede, at der af menige humanister deltog tre professorer og fire lektorer samt 14 andre vipere af forskellig karakter. Det var åbenlyst ikke den humanistiske faglighed, som var i centrum her, nærmere marketing af marketing.

Forsamlingen var nemlig domineret af administratorer eller forskningspushere, der lever af at forvalte forskning og humaniora: Der var rigtig mange bindestregs-konsulenter og så nogle projektledere, koordinators, rådgivere, og hvad der ellers findes af titler i uni'ernes forvaltningslag. De var åbenlyst kommet for at få inspiration til, hvordan de kan arbejde med at få humaniora ud i erhvervslivet.

Dannelse nævnt en gang

Og hvis nogle var kommet for at høre om dannelse, så var de gået forkert, for det begreb blev kun brugt en gang, så vidt reporteren kunne tælle. Og det var på en overhead fra et norsk oplæg.

Til gengæld blev der talt rigtig meget om nytte og erhvervsliv og entreprenørskab og lignende, som retfærdigvis også var konferencens tema: Hvordan kan humanistisk faglighed i højere grad få samspil med erhvervslivet, alt imens erhvervslivet har svært ved at få øje på humanioras relevans og derfor synes, at humaniora bør nedprioriteres. Og det mærker yngre forskere som et pres, ”fordi bevillinger og karrieremuligheder gøres afhængige af forskningens nytte for samfund og erhverv,” som det blev udtrykt i velkomsten.

Hvordan kan humaniora gøre sig lækker for erhvervslivet, var altså temaet – med

“

Der er typologisk to positioner: Der er de defensive, som holder fast i, at humaniora er noget i sig selv og legitimeres gennem sin faglighed og dannende egenværdi. Og så er der de offensive, som mener, at relevans kan være udtryk for faglig kvalitet

Magnus Gulbrandsen

den skjulte undertekst: Og retfærdiggøre sig overfor erhvervslivet, politikerne og offentligheden.

Men konferencen – arrangeret af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation – afslørede så også, at det ikke kan klares med billige salgstricks. Det handler i høj grad om tilretning, tilgang og holdninger.

Den defensive og den offensive humaniora

Fra Norge var indskrevet professor **Magnus Gulbrandsen** fra ”Senter for teknologi, innovasjon og kultur”, Universitetet i Oslo. I en planche stod begrebet ”dannelse”

nævnt, men dagens tema var et andet:

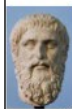
”Samspillet mellem universitet og erhvervsliv er koblet til økonomisk vækst og samfundsudvikling. Og det er et samspil – ikke envejs ”knowledge transfer,” sagde han og betonedede, at eksterne parter jo ikke bare er erhvervslivet, men også den offentlige sektor.

Han fremlagde forskellige norske indikationer på humanioras samspil, fx ikke overraskende, at det er hovedområdet med færrest samarbejdspartnere, men dog med noget samspil med private firmaer. Og fagligt set er humanister overrepræsenterede i ”formidling”, men underrepræsenterede i ”kommercialisering”.

Han har lavet et interessant studie af humanisters fag- og selvforståelse samt deres måde at diskutere humaniora på i offentligheden. Når humanister presses udefra på bevillingssiden og bebrejdes, at de ikke er innovative eller ”nyttige” nok, så viser der sig to kulturer i retfærdiggørelsen af humaniora:

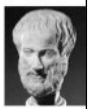
”Der er spændinger og uenighed internt i humaniora om, hvordan man håndterer det

To kulturer i humaniora?

De defensive

- Universitetet som «idé»
- Excellence som eneste kvalitetskriterium
- Humanioras legitimitet gennem dannelse og fagenes egenverdi
- Samspill må bygge på humanioras egenart
- Kan føle seg fremmedgjort på grunn av språkbruk blant policymakere og andre

De offensive

- Universitetet som «praksis»
- Relevans kan være et tegn på faglig kvalitet
- Humanioras legitimitet gjennom publisering og tvverrfaglighet
- Samme utfordringer i samspill som i andre fag
- Aksepterer «innovasjon» og mer pragmatisk forhold til policyinitiativer

Kilde: Magnus Gulbrandsen

Å byde sig til

es med billige salgstricks, men med nye tilgange og holdninger

“

Nogle vil synes, jeg er uretfærdig, men kald det bare konkurrencestat, når jeg siger, at der er kæmpe kvalitetsforskel inden for humaniora. Der er brug for et oprydningsarbejde

Jesper Højbjerg

eksterne pres. Der er typologisk to positioner: Der er de defensive, som holder fast i, at humaniora er noget i sig selv og legitimeres gennem sin faglighed og dannede egenverdi, og de opfatter policymakernes management som fremmedgørende for fagligheden. Og så er der de offensive, som mener, at relevans kan være udtryk for faglig kvalitet, og de accepterer og indretter sig efter 'innovation' som et eksternt krav."

Professoren tog ikke selv parti i positioneringen, kun indirekte ved at referere sine undersøgelser af, hvilke krav norsk erhvervsliv stiller: "Erhvervslivet forventer, at humanisterne selv skal udvikle konstruktive begreber for deres samfundsrolle – og man er kritisk overfor humaniora, når de ikke gør det."

Humaniora-pusheren: Humaniora skal sælge sig selv

Development manager Lars Frølund fra AU's Center for Entreprenørskab og Innovation var konferencens mest åbenlyse repræsentant for de nye betingelser, som humaniora må indrette sig på. Han opridsede en række aktuelle tendenser i samarbejdet mellem humaniora og erhvervsliv og plæderede for, at der bør gøre mere for at få større mobilitet mellem erhvervssektoren og universitetssektoren.

Han belyste, hvordan humaniora kan bidrage med en særlig værdiskabelse, som man må gøre en indsats for at tilrette, så erhvervslivet forstår at tage imod den. En måde kunne være at give nyudklækkede ph.d'er mulighed for at tilbringe nogle år i en virksomhed, inden de tager fat på en eventuel forskerkarriere på et universitet, anbefalede han – uden dog at angive, hvad erhvervslivet vil betale til den transaktion.

“

Giv humaniora plads og ressourcer til at udvikle sig. Støt os på den humanistiske fagligheds egne præmisser. Politikere, djøfere og økonomer har fordomme og har svært ved at se humaniora som en succeshistorie

Catrine Hasse

"Erhvervslivet hungre efter at vide, hvad humaniora kan. De har et særligt produkt og en teknologioptimering, men de har ikke forstået, hvordan det kan udnyttes. Der har humaniora nogle formidlende fagligheder," sagde han. "Heldigvis har humaniora åbnet sig, og vi møder ikke ofte den defensive Martha Nusbaum-retorik om, at humaniora og kritisk tænkning er nok i sig selv. Og hvorfor skal humaniora og erhvervslivet samarbejde? Så vores samfund udvikler produkter og services baseret på livsfundamentale indsigter om det at være menneske," lød hans udgangspunkt replik.

Konsulenten: Ryd op

"Humanister skal ikke bare sidde passivt der som en fornærmet pige, der sælger sig selv. I er altså nødt til at gå ud og sælge jer selv. Stakeholdere oplever at naturvidenskab er nysgerrig, men at humaniora ikke er det," lød den bramfrie melding i kort udlægning fra Jesper Højbjerg. Han opdelte groft sagt det humanistiske felt i

- 1/3 god klassisk grundforskning,
- 1/3 brugbar professionsrettet viden og kommunikation og
- 1/3 rædselsfuldt makværk, som burde væk.

Humaniora fik det glatte lag:

"Der er for meget lort, og der er for mange på humaniora, som ikke laver noget med kvalitet. Her har humaniora et alvorligt internt problem, for mange har svigtet feltets høje idealer. Nogle vil synes, jeg er uretfærdig, men kald det bare konkurrencestat, når jeg siger, at der er kæmpe kvalitetsforskel inden for humaniora. Der er brug for et oprydningsarbejde, men der er desværre stor intern berøringsangst overfor at tage fat på det," sagde han – uden dog at præcisere kriterier for at dumpe tredjedelen.

Defensorat: Humaniora på egne præmisser

Ingen af de få klassiske humanister rejste sig op og sagde, at de var trætte af det pres eller klogeri på, hvordan humaniora skal sælge sig. Eller at de var trætte af de evindelige forpligtelser og krav, som lægges på humaniora om at retfærdiggøre sin nytte og relevans.

DPU-professor **Catrine Hasse** gjorde dog til sidst et behjertet forsøg på at bryde igennem den massive nyttetænkning: "I modsætning til de øvrige oplægsholdere, som betoner, hvordan humaniora kan gøre sig til for erhvervslivet, vil jeg tillade mig at holde fast ved, at humaniora ikke skal gøre sig til, men holde fast på sine egne præmisser. Dansk humaniora er faktisk en succeshistorie. Vores kandidater oplever faktisk en stigende succes, som hænger sammen med, at humanistisk forskning og erkendelse er vigtigt for kulturforestillingen," sagde hun.

Hovedproblemer er behovet for nytænkning fra flere sider: "Giv humaniora plads og ressourcer til at udvikle sig. Støt os på den humanistiske fagligheds egne præmisser. Politikere, djøfere og økonomer har fordomme og har svært ved at se humaniora som en succeshistorie. De laver 'dimensionering', som rammer klassisk humaniora, og de giver ikke meget i forskningsstøtte. Og i stedet for ensidigt at sige, at humaniora skal række ud efter erhvervslivet, så vil jeg omvendt sige, at erhvervslivet trænger til at forstå, at de også skal række ud efter os ved at være åbne for at skabe nye kulturelle forbindelser."

Sagde hun og fik behersket bifald, muligvis fordi det administrative publikum opfattede det som et indlæg fra gammel-humaniora.

Voxpop: Ekspertter dumper andre eksperter

Jeg selv er seriøs samfundsvidenskabelig ekspert, men nogle af de andre er det ikke, mener flertallet af 352 respondenter, som besvarede en voxpop for POLITIKEN i april:

Tre fjerdedele af respondenterne mener inden for det seneste år, at en dansk ekspert er citeret i medierne uden at have forskningsmæssig ekspertise på temaet. Og hver femte oplever det en eller flere gange om ugen. Men paradoksalt nok indrømmer kun hver tiende, at de selv på et eller andet tidspunkt har udtalt sig uden for deres ekspertise...

Politologiprofessor Jørgen Grønnegaard Christensen har tidligere påtalt, at nogle forskere udtaler sig uden forskningsbelæg og dermed påtager sig en dommerrolle som 'politiserende debattører' iklædt forskerkappe. Han genkender udmærket voxpop-billedet af forskere, der breder sig langt ud over deres faglighed - uden dog at nævne navne: "For læsere, lyttere og seere kan det være svært at sondre mellem hvornår den pågældende taler på basis af viden, og hvornår det er politiske vurderinger".

Professor: Underlødige voxpop

AAU-professor Henning Jørgensen er en af de mest citerede: "Jo, jeg udtaler mig ofte inden for mine brede forskningsfelter, som er offentlig forvaltning eller

arbejdsmarkedsforhold. Men groft sagt afviser jeg at udtale mig i hver tredje henvendelse og henviser til en anden, fordi journalisten spørger om noget udenfor mit felt".

Han kritiserer Politikens voxpop for at være underlødige og mistænkeliggørende:

"Spørgeteknikken er helt uantagelig, for udsagn kan jo ikke verificeres. For respondenterne er det helt uforpligtende at svare ja på, om man kender eksempler på, at ens kolleger / konkurrenter / andre er citeret uden for deres forskningsfelter. Der er ingen kriterier sat op for, hvad der er indenfor/udenfor ens forskningsfelt? Det er ikke klart

om respondenterne kun svarer indenfor deres eget forskningsfelt eller også må udtale sig om alle andre? Og så videre".

Hvad med medierne selv?

I stedet for at der skydes på ekspertrollen retter han skytset mod mediernes rolle: "Spørgsmålet om eksperters rolle bliver her ensidigt gjort til forskeres problem. Forskere bedes om at kommentere eller perspektivere sager. Men medier og journalister er jo ikke passive. De skærer jo historier til, så de passer ind i deres koncept og vinkling. Så mange gange frasorteres mine vigtigste udsagn", siger han.

"For slet ikke at nævne endnu større misbrug af eksperter, nemlig at bank-økonomer får lov at optræde som en slags uafhængige eksperter, selv om de rettelig er interessebestemte 'reklame-økonomer'. Og medier giver friløb til fx CEPOS-økonomen Mads Lundby Hansen uden forbrugervejledning om, at han altså ikke er 'uafhængig', men udtaler sig fra den 'ultraliberale og ideologiske tænketank CEPOS'..."

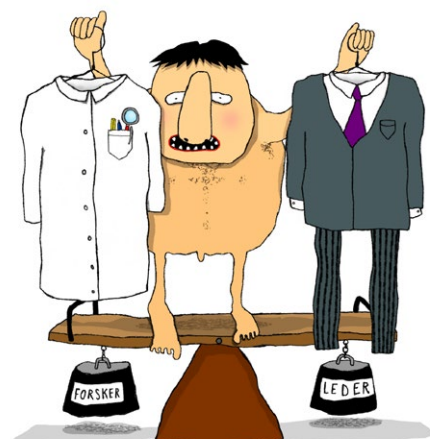
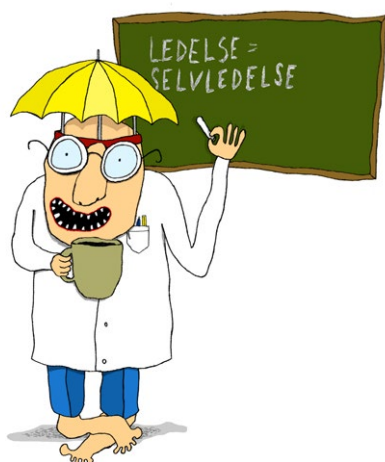
"Der er også et tilknyttet ekspert-problem internt i forskerverdenen, nemlig at en del samfunds-forskere ikke vil udtale sig, udtaler sig passivt eller strategisk, fordi det ikke er karrierefremmende at være konkret og kritisk", slutter professoren.

jø

Se sidste nyt på
forskerforum.dk

instituttledele som typologier

Din institutleder som type

Instituttledele oplever, at de skal operere i et krydspres mellem forskellige krav og interesser. De har svært ved at vælge en lederrolle, alt imens de har problemer med at manøvrere i hverdagen mellem pres fra topledelsen fra den ene side, moderniseringskrav fra politikere og embedsmænd på den anden, og så vipernes krav om arbejdsro og kontinuitet på den tredje.

Selv om politikernes krav betyder at de helst så aktiv management med strategier, professionalisering og entreprenørisme, så har lige disse krav det svært, når instituttledele skal vælge rolle i hverdagen.

Instituttledele har nemlig en opfattelse af at være en kombination af flere typer med særlig prægning, men mere tonet af den ene typologi end af den tredje.

Politologen Lise Degn har i sin ph.d.-afhandling beskrevet 3 instituttledele-typer, som hersker på danske institutter. Typologibeskrivelsen – som findes på næste side – er baseret på 16 personlige interviews med instituttledele på AU og AAU.

Ud fra interviewene har hun fundet ud af, at de fleste er mest præget en selvopfattelse

som 1: beskyttende paraply eller som 2: koordinator, der balancerer i svære dilemmaer. Men der er også enkelte, som primært opfatter sig som 3: dagsordensættende fremdriver.

Sensemaking

Hun spørger til instituttledeles selvforståelse og tilgang samt deres håndtering af lederrollen.

Hvordan håndterer instituttledele uni-ovens krav om stærkere ledelse og professionalisering, samtidig med at der er overleverede værdier om demokrati, kollegialitet og forskningsfrihed blandt viperne? Hvilke typer ledere udvikler det, når det samtidig er et krav, at instituttledele ikke bare skal være en djøfer, men skal have en forskningskarriere på cv'et?

Hvordan skabes der sensemaking hos uni-ledere og på instituttet? Hvordan giver de deres egen rolle mening? **Sensemaking** er i psykologien og politologien de processer, som giver erfaringer og organisationer mening. Det handler således om, hvordan personer eller grupper påvirker eller opnår en fællesvalideret opfattelse.

Sensemaking sker i social interaktion, og det vil sige, at instituttledele er helt bevidste om, at de har målgrupper. De tillægges derfor også andre forventninger, som de som instituttledele skal opfylde. Og forventningerne kan komme oppe fra rektor eller dekan, fra tap-personalet eller fra viperne.

Interviews indikerer, at instituttledele ofte er mere orienteret mod instituttets akademiske værdier og mål, bestemte temaer eller discipliner end mod universitetets overordnede strategier og mål.

Tre blandingsformer

Det er interessant, at instituttledele oftest påtager sig rollen som 1: beskyttere og 2: koordinatører. Det gør de, fordi de identificerer sig mere med den menige vipers vilkår end med en management-agtig lederrolle, når det handler om loyalitet eller brugen af lederautoritet.

Men når det så handler om type 3 – den dagsordensættende type – så er det ofte en person, som er yngre og er rekrutteret udenfor miljøet, og det er ofte også en, som distancerer sig fra sin gamle forskerrolle.

Sådan kan instituttledele-rollen opdeles i forskellige typologier målt på personlige værdier, redskaber og måder at retfærdiggøre sig på. Typerne optræder ikke i ren form, men i tre blandingsformer med mere eller mindre toning.

Se, om du genkende beskrivelsen af din instituttledele som type.

Se næste side.

Kilde: **Lise Degn**: Making sense of university ideas: Exploring how ideas influence management practice and perceptions in Danish universities

Find din institut

Type 1: Paraply-lederen

Den beskyttende institutleder ser sin rolle som så vidt muligt at videreføre stedets faglighed og derfor afværge de mere eller mindre rimelige forandringskrav, som presser sig på udefra. Han opfatter sig fortsat som forsker først og fremmest og ser sin rolle som den, der skal afbøde uhensigtsmæssigheder. Derfor omtaler han sig gerne som en beskyttende paraply for sit personale.

Han ser jobbet som en delvis bundet rolle med en forpligtelse og identificerer sig med sine forskere. I praksis deltager han derfor gerne i at konstruere formelle strategier, for at tilfredsstille udefra kommende krav, men det er ofte afkoblet fra virkeligheden, fordi han ikke agter at implementere strategien, som er mere formel end reel. Eller også beskriver han bare gældende praksis som strategien.

Uautoritær og for selvledelse

Beskytteren har positive vurderinger af stedets tidligere faglighed og ser ingen grund til de store reformer, hvorfor han også går ind for armslængde til det politiske system og evt. til rektor og dekaner.

Den beskyttende leder ser selvledelse som det mest optimale for kreative forskere. Han bruger ikke udtryk som ”synlig ledelse” for at undgå at markere autoritet. Moderne management opfattes som noget lettere suspekt; værktøjskasser til MUS-samtaler mener han ikke er velegnet til at håndtere forskeres situation med flerfoldige opgaver.

Den beskyttende leder er heller ikke typen, der skærer igennem. Han vil forsøge at bilægge stridigheder gennem dialog mellem parterne, og han opfordrer til, at konfliktende parter selv løser konflikter.

For ham vil det være et nederlag at anerkende og anvende autoritet som magtform. I sensemakingen bag det beskyttende narrativ vil brug af autoritet til at gennemtrumfe noget blive opfattet, som om man er en mislykket leder. Hvis han nemlig tager beslutninger, som forskerne synes er dårlige, er det ensbetydende med, at de fordømmer det som dårlig ledelse.

Type 2: Koordinatoren

Den koordinerende institutleder har den opfattelse, at den tidligere organisering var for kortsigtet. Der var en systemfejl; ingen havde magt eller vilje i det kollegiale system til at træffe endelige og upopulære beslutninger.

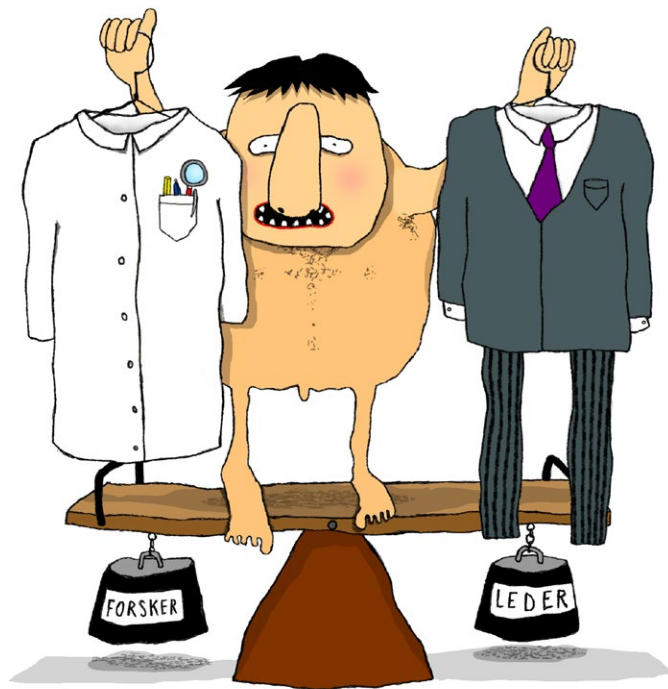
Han har således taget de nye magtstrukturer til sig og ser strategier og beslutningstagning som dynamiske redskaber for sin management. Han er ikke bange for at definere nye veje. Enkelte af de koordinerende prøver at løse konflikten ved at se ledelse som noget moderne, de kan dygtiggøre sig i. De ser positivt på fornuftige i moderne ledelsesværktøjer.

Men den koordinerende leder har ikke en selvopfattelse som en barsk, autoritær eller egenrådig leder. Tværtimod vil han gerne opfattes som blød og empatisk, når han trækker grænsen mellem (djøf-) management og universitetsledelse, og det er samtidig en afstandtagen fra eksterne og ikke-faglige ledere, for han mener, at ledelse skal være faglig.

Dilemmaledelse: Listig mediator

Men han er også en lettere skizofren type – en dilemmaleder – for han gerne vil favne det hele, men lever i et krydspres ved på den ene side at skulle være loyal overfor topledelsen

-leder som type

(rektor og dekan) og på den anden side være loyal overfor det akademiske personale. Forskellen fra den beskyttende paraply-type er, at koordinatorens handlingsmønster ikke er passiv opsuger, derimod aktiv medierende ved at søge at oversætte forandringskrav til en tålelig praksis. Han har en selvpfattelse som en listig mediator, der altså tager alt det sure politiske og administrative udefra, så forskerne kan koncentrere sig om kerneaktiviteterne.

Men det finder koordinatoren svært, og det er tit ham, der beskriver sig selv som stresset og drænet, fordi han lever med svære dilemmaer; det er svært at vælge, når man – *catch-22* – står med et ben i begge lejre.

Han opfatter sig primært som leder for forskere, men samtidig er han meget bevidst om krydspresset, hvor andre i hierarkiet kræver noget af dem. Hvilket han finder helt legitimt, men han kan savne redskaber til at få det formidlet videre på instituttet, når han kommer tilbage til de menige med de krav og bindinger ovenfra, som "man" må føje sig for. Her konfererer han ofte med sine menige vipere.

Og det kan fortolkes som et forsøg på at fralægge sig sit ansvar for at stå fast på fagligheden, men det er det evige dilemma.

Type 3: Dagsordensætteren

Den dagsordensættende institutleder er en minoritet blandt institutledere, og det er ofte den yngste og en, som kommer udefra, evt. med en forvaltningsbaggrund. Han har et positivt syn på management og har klare mål og ambitioner for, hvad han vil med instituttet og fagligheden. Det er også en mere selv-kørende type, som gerne introducerer sine personlige agendaer og udfylder lederjobbet meget aktivt.

Mens paraplyen og koordinatoren som typer er reaktive i relation til omverdenen, så er dagsordensætteren udfarende og interagerer gerne med dekan eller rektor. Han er ikke bange for at eksponere sig som den dynamiske repræsentant for modernisering og fornyelse.

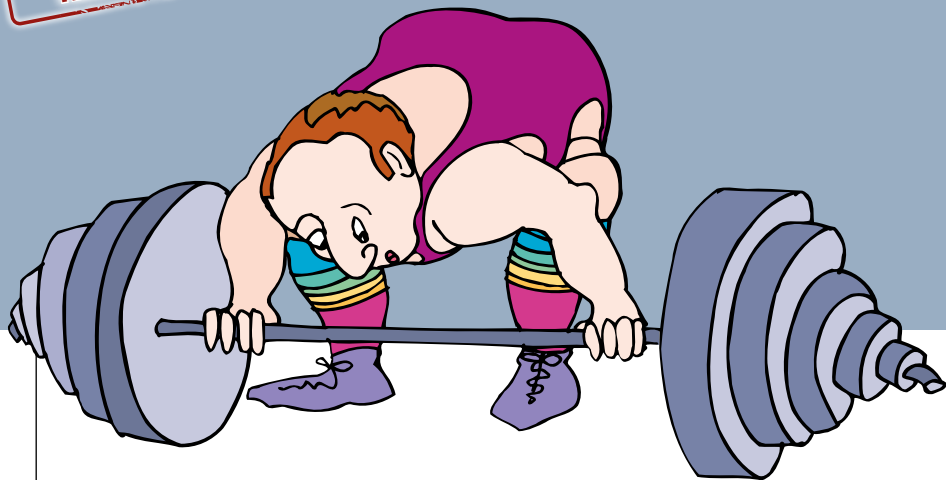
Dagsordensætteren har selvforståelse som en manager, der på universitetets vegne sætter planer og strategier i søen. Men han er klogt og strategisk helt bevidst om, at i sektoren får man ikke meget status ved at spille barsk leder. Man mister support hos viperne, men det klares ved, at dagsordensætteren bruger en selektiv referencegruppe, som retfærdiggør hans "sensemaking".

Proaktiv: Skærer igennem

Denne type leder udstikker gerne strategier og mål mod nye strukturer og horisonter. Han er i langt højere grad end de to øvrige ledertyper proaktiv. Og bruger også gerne sin lederkasket og –autoritet til at træffe upopulære beslutninger.

Den dagsordensættende er således ikke bange for at skære igennem. Han er utålmodigt ikke kendt for at være inddragende i beslutningsprocesser, for effektivitet og beslutningshastighed er i højsædet – "der er noget, vi skal have ordnet".

Til gengæld mener han, at meget kan klares med kommunikation og dialog. Så møder hans initiativer modstand, så lyder forklaringen – og selvbebrejdelserne – at han tilsyneladende ikke har formået at kommunikere sine mål og midler godt nok. For det altså ikke hans mål og midler, som er problemet, så derfor må det være kommunikationen til dem, som ikke forstår.

7 levereregler for

- som jeg måske skulle
Gode til strategier, men for

Overlevelsesguide for institutledere

Ansvarsfraskrivelse: Her er noget af det, jeg vil anbefale institutledere at gøre – og det er ikke, hvad jeg selv rent faktisk gjorde.

FORTSAT FRA FORSIDEN

- ...
- **Styr dine chefer.** Fra tid til anden bliver du nødt til at forelægge en beslutning for din dekan, rektor eller direktør. Husk på, at det er mennesker, der har lige så travlt som du. Om muligt skal du lade være med at opøse dem uden at være i stand til klart og tydeligt at give udtryk for, hvilken løsning du foretrækker, og hvorfor det er den bedste. Dine overordnede vil ikke bare give dig, hvad du kom efter, de vil også være dig taknemmelig, fordi du fik løst et problem for dem, endnu inden de vidste, at den eksisterede.
- **Oprethold det gode forhold til alle.** Du aner ikke, hvornår du får brug for en allieret eller nogen til at dække din ryg. Lad være med at lægge dig ud med folk uden grund. Er det allerede sket, skal du undskylde med det samme og derefter forsøge at gøre det godt igen.
- **Glem alt om at besvare hver eneste e-mail.** Der er andet, der er vigtigere. Ingen vil huske dig for at være en strålende leder, blot fordi du var flittig til at svare på e-mails.
- **Lad være med at gemme dig bag e-mails.** Rejs dig hellere op og bank på en dør i stedet for at sende en e-mail 20 meter hen ad gangen. Er det en hård besked, du skal give, så sig det direkte, ansigt til ansigt. Forhast dig ikke på grund af en e-mail. Bliver du oprørt over en e-mail, lad det bundfælde sig i et døgn; helst skal du lade være med at svare; hvis du absolut skal svare, gør det ansigt til ansigt. Har du selv vakt anstød i en e-mail, skal du ligeledes beklage det ansigt til ansigt.
- **Orienter de studerende om, hvad det er, du har tænkt dig, allerede inden du gør det; og først da skal du gøre det.** Det er et af to minimumskrav til civiliseret adfærd, som du skal få dine medarbejdere til at overholde, og som du selv skal overholde for enhver pris.
- **Det andet krav er: Undgå at reducere dine TAP-medarbejdere til fårer.** I det tilfælde er ingen for vigtig til, at de ikke behøver at sige undskyld. Husk på, at institutledere kommer og går. Men dine TAP-medarbejdere vil stadigvæk være dem, der holder instituttet kørende, længe efter at du er væk.
- **Brug så mange penge som muligt.** Overskud på finanserne har aldrig været det, der har skabt et godt institut. Omvendt kan underskud ødelægge et institut. Altså skal du være sikker på, at du har pengene, før du bruger dem.
- **Brug så mange penge som muligt på mad.** Jo større dit institut, jo større dets behov for at spise. Mad samler folk og holder dem muntre. De vil nyde hinandens selskab og genfinde det, som de har til fælles.
- **Giv noget tilbage til de mindst begunstigede:** Tilbring lidt tid sammen i ny og næ med din familie og forhenværende venner.
- **Og husk endelig: Det er dit institut.** Det skal ejes med stolthed.

Forfatteren: Professor i økonomisk historie, Mark Harrison, University of Warwick, Department of Economics.

Kilde: THES, 5. marts

1. Strategiudvikling, det er nemt

Det er vi alle sammen kvikke nok til, og i de fleste tilfælde er der egentlig ikke så mange strategier at vælge imellem. Da jeg kom til Institut X blev det min første prioritet at udarbejde en vision og en strategi for organisationen, da den – noget overraskende for mig i betragtning af, at der var tale om en så udmærket institution – ikke anede, hvor den var på vej hen, og i det store og hele levede fra hånden til munden. Det stod rimelig klart, hvad der var af muligheder og begrænsninger: X er et institutcenter med en meget veldefineret mission. Efter omfattende konsultation med medarbejdere og studerende var vi i stand til at aftale, hvor vi ønskede at bevæge os hen, og hvordan vi skulle gøre det.

2. Det kan være, det er nemt at udvikle en strategi, noget andet er at få den implementeret

I mit første år på X fandt jeg en masse strategier og rapporter. Fornemme analyser alle sammen – men hver gang jeg spurgte, var der stort set intet sket. Som institution var vi gode til at analysere og forfærdelige til at implementere: Muligvis var vi ene om at være sådan, men jeg tvivler på det. Implementering er delvis et spørgsmål om det, som min tidligere chef, MM på Universitet Y, plejede at kalde ”lederens daglige slid”, dvs. at få folk til at yde hensigtsmæssigt, at finde forhindringerne og fjerne dem eller arbejde sig uden om. Men det er også et spørgsmål om at forstå, hvordan institutionen fungerer – organisationens psykologi og politik.

3. Måske har du udviklet en klar strategi og en handlingsplan, men det kan være, at handlingerne ikke får den ønskede virkning

Muligvis forventer du, at jeg som psykolog netop skal sige følgende, men det er vigtigt at forstå de faktorer, der påvirker den adfærd, du gerne vil opnå, at udvikle hensigtsmæssige incitamenter og at erkende, at succes i sidste ende afhænger af din evne til at opnå dine kollegaers frivillige engagement frem for deres påtvungne lydighed.

centerdirektøren

de have indset noget før:

forfærdelige i udførelsen ...

4. At skifte mellem organisationer giver særlige informationsproblemer

Jeg havde et indgående kendskab til Universitet Y fra bunden og opefter, og jeg kan aldrig kende X på samme måde. Min måde at tackle det på er ikke at bekymre sig; få fat i nogle betroede medarbejdere, folk du kender, tal direkte med så mange mennesker som muligt på tværs af organisationen og lad være med kun at sætte din lid til filtrerede oplysninger.

5. Rekruttering er nøglen til den succesfulde strategi – du har brug for de rigtige mennesker

Derfor skal rekrutteringen tages meget alvorligt, og tid, der er brugt på ansættelser og mentorordninger, er velanvendt. Jeg mener ikke kun, at man skal bruge tid på ansættelsesudvalg, men at tænke igennem sammen med dine HR-professionelle, hvad det er, du skal gøre for at tiltrække og fastholde de rigtige medarbejdere. Lad være med at regne med, at du ikke får de bedste – tænk hellere over, hvad der kan lokke dem til lige netop din institution.

6. Du skal bruge lige så meget tid på at overveje, hvordan du kommunikerer dine beslutninger, som på selve beslutningerne

Du kan aldrig kommunikere nok – brug alle kanaler, og konsulter bredt.

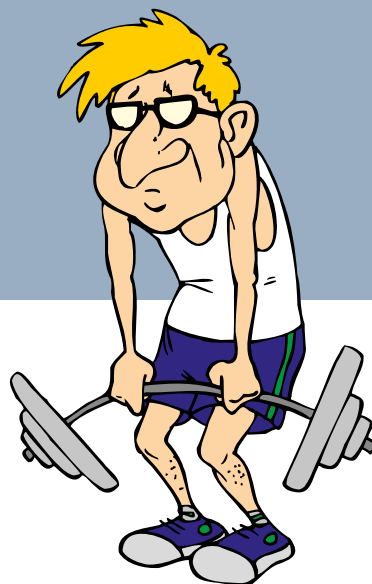
7. Til sidst: Lad være med at omstrukturere, medmindre det er nødvendigt

Mange ledere tror, at det hele drejer sig om at omstrukturere. Det gør det ikke. Megen institutionel viden kan gå tabt i velmenende, men dårligt udført omstrukturering. Medmindre strukturen vitterligt er elendig, vil man efter min bedste overbevisning gøre klokt i at lade det være og få det til at fungere.

Forfatteren: Afgående centerdirektør Paul Webley, University of London.

Kilde: THES, 5. marts.

Oversættelse: Martin Aitken.

Rektors begynderguide

Satiriske men helt reelle råd til at drive et uni'

- **Lad dig ikke opsluge af detaljen** og meget specifikke lister over målsætninger og performancemålinger. Folk vil altid fokusere på det ene punkt på din målsætningsliste, som du ikke formåede at få opfyldt. Din opgave består i at gøre universitetet stærkere og mere stabilt over en årrække og ikke i at sikre 5 procents reduktion i omkostninger til farvekopiering.
- **Lad være med at tro, at du kan styre et universitet på egen hånd.** Tre tusinde individer besidder en samlet intellektuel og fysisk kapacitet, som er tre tusinde gange større end din egen alene – men kun hvis de alle trækker i samme retning. Vær også opmærksom på parkeringsvakterne, rengøringspersonalet, kokkene i kantinen og dem, der står i receptionen: De kan ødelægge universitetets omdømme endnu hurtigere end dig.
- **Du får mange bekendte, men få venner,** om nogen overhovedet. Andre rektorer er dine konkurrenter, navnlig hvis I deler samme mission. Gør I ikke det, får du hurtigt en idé om din plads i det sociale hierarki.
- **Når du fejler med en vanskelig beslutning, får du straks kærligheden at føle.** Når du rammer rigtigt med en vanskelig beslutning, vil der være én modig person, der lykønsker dig et halvt år senere. Er der nogen, der giver dig ros med det samme, skal du være meget bekymret.
- **Husk på følgende: Alle nye uddannelser er allerede opfundet.** Er den ikke opfundet, er det en dårlig idé. Alle byggeprojekter går over tiden. Dit universitet var ét blandt 128, der formåede at forbedre sin performance i RAE'en (det engelske forskningsrating-system, som disponerer bevillinger, red.)
- **Du valgte ikke den akademiske livsbane for at bekymre dig om cashflow.** Men det er lige netop det, du gør.
- **Mandagens ledelsesmøde** er det sted, hvor de, der mener, de kan styre universitetet bedre end dig, samles. De har ret. Forlad ikke lokalet.
- **Det kollegiale senat** (afskaffet i Danmark, red.) er en terapigruppe for utilfredse akademikere. Du hader det, men tænk på, det er til for det fælles bedste.
- **Akademisk råd er en terapigruppe for skuffede mænd** i præ-pensionsalderen. De har indset, at det er deres eneste mulighed for at være med til at drive en stor virksomhed. Dette samfundsnyttige arbejde gør dem sandsynligvis nemmere at leve med.

Forfatteren var universitetsrektor i 00'erne.

Kilde: THES, 5. marts

Et rumskib ...

AU's forskningsskib Aurora giver science fiction-associationer

Da forskningsskibet Aurora blev bygget på Hvide Sande Skibs- og Baadbyggeri i 2013-14, boede **Torben Vang** på værftet for at kunne være helt tæt på byggeprocessen. Og man fornemmer tydeligt den næsten faderlige kærlighed, når skipperen i dag sidder i et af de komfortable sæder på kommandobroen og fortæller om de utallige tekniske finesser og fortræffeligheder, Aurora rummer i sit skrog.

”En ting, jeg selv sætter stor pris på, er, hvor lydløs den er. Læg mærke til det – man kan stort set ikke høre maskinerne,” fortæller han, mens skibet pløjer sig gennem Kattegat under en ganske rigtigt meget svag motorstøj.

Den gennemgribende lydisolering af maskinrummet – motoren står på gummi-fødder, støjreducerende paneler osv. – er en af de mange foranstaltninger, der skal skabe den ideelle arbejdsplads for forskere, der tager på togt med Aurora.

5 års ideudvikling

Torben Vang er selv uddannet geolog med en række publikationer på bagen, og forskerperspektivet var i den grad med i bagagen, da han for syv år siden blev ansat til at gøre drømmen om et nyt AU-forskningsskib virkelig.

”Forskningen er koblet op på alle områder af skibet. Sådanne detaljer som luftindtaget på taget til måling af luftforurening, eller indretningen af en platform til brug for hvalobservation. Da vi lagde byggeplanerne, blev alle danske havforskere inviteret til et møde, hvor de kunne komme med ideer til skibet, og vi forsøgte at samle erfaringer fra andre forskningsskibe,” fortæller Torben Vang, der arbejdede med byggeplaner og finansiering i 5 år, inden selve skibsbygningen kunne begynde. Herfra tog arbejdet et års tid, inden Aurora for et år siden kunne søsættes.

Rat afløst af joystick

Når man befinder sig på kommandobroen – ikke mindst efter mørkets frembrud – skal der ikke meget fantasi til at associere sig til et rumskib fra en science fiction-film. Stort set alt på skibet er monitoreret og styret ved hjælp af skærme. Det gamle skibs-rat er en saga blot. For det meste af tiden styrer skibet sig selv efter den indtastede kurs, og skulle det være nødvendigt med manuel betjening,

RV AURORA @rvAURORA · 20h

Scanfish'en tages på dæk syd for Storebæltsbroen. Vi besøger Korsør i aften. Ankomst kl. ca. 19:00. @MHoltegaard

← ↻ ☆ ...

[View more photos and videos](#)

RV AURORA retweeted

Anne M. Lykkegaard @Amlykkegaard · Apr 16

Der forskes på livet løs på @rvAURORA . Her filtreres vandprøver, som kan afsløre mængden af fytoplankton i havet.

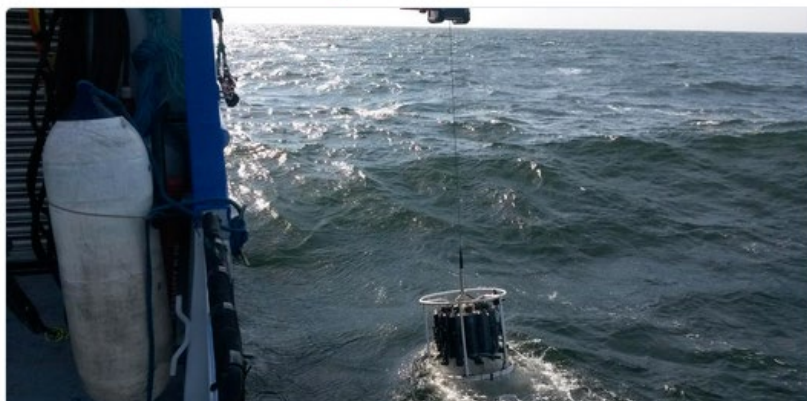

← ↻ 3 ☆ 3 ...

[View more photos and videos](#)

RV AURORA @rvAURORA · Apr 15

Vinden går arbejdet svært, men observationerne gode! Storebælt syd for Røsnæs. @MHoltegaard

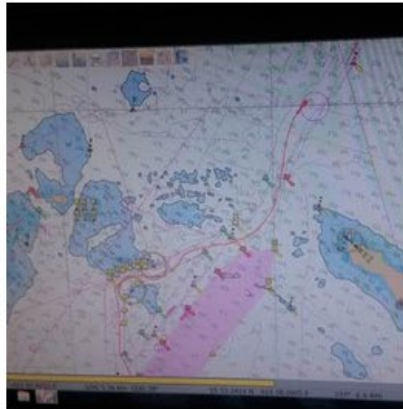

← ↻ 1 ☆ ...

[View more photos and videos](#)

RV AURORA @rvAURORA · Apr 15

En grå, men god morgen i Storebælt. Vi har fået rigtigt fine data fra Hatter Rev til Sejerø! @MHoltegaard

  1

[View more photos and videos](#)

RV AURORA @rvAURORA · Apr 14

Kursen er sat mod Kerteminde. Ankomst kl. ca. 17:45. Skipper @TorbenVang og styrmand Ole på broen.

   1

[View more photos and videos](#)

RV AURORA @rvAURORA · Apr 14

Dagens sidste station på Storebælt. Jesper laver lysmåling, og Gitte og Lars tapper vand fra CTD'en. @MHoltegaard

[View more photos and videos](#)

kan det klares med et joystick. Torben og hans styrmand sidder mageligt placeret i flysæder på en forhøjning midt i rummet, hvor de kan overskue hele skærmparaden og naturligvis det omkringliggende hav.

Bag styrepladserne er der endnu flere skærme. Her er det såkaldte survey-område med apparatur, der kan tegne minutløse billeder af havbunden under skibet, og for den sags skyld også fortælle, hvilke jordlag der findes et godt stykke under bunden. Angiveligt skulle skibet være i stand til at finde en tabt iPad, hvis det skulle blive aktuelt. I survey-området er der tillige indrettet pladser, så forskerne kan sidde og arbejde med deres computere, mens de nyder havudsigten eller betragter arbejdet på skibets agterdæk.

Chartring: 35.000 kr. i døgnet

Aurora bruges til en række forskellige formål. Dels deciderede forskningstogter, hvor skibet chartres af forskergrupper til en fast pris. Skibet bruges ligeledes til undervisning, hvor eksempelvis biologistuderende kommer på dagsture og lærer at optage prøver fra havet. Skibet bruges også til myndighedsopgaver, og endelig hyres skibet af private virksomheder, der har brug for at lave undersøgelser på havet.

Torben Vang ved ikke helt, hvilke af disse togter, han egentlig er gladest for:

”Det er svært at pege på. Jeg elsker at være ude med de studerende. Forskerne er fantastiske at arbejde sammen med – vidende og interessante, men også meget forskellige typer. Men vi er også glade for samarbejdet med de private virksomheder. Det er meget professionelle folk, og det sikrer os et godt input i forhold til at være helt up to date med skibets udstyr,” fortæller Torben Vang.

Aurora kostede i alt 40 millioner kroner at bygge. Skibet blev afleveret til tiden – og oven i købet 60.000 kroner under budgettet, bemærker Torben Vang stolt.

Det koster 28.000 kroner pr. døgn eksklusiv forplejning og brændstof at chartre Aurora til togter. For eksterne er prisen dog 35.000 kroner.

lah

Forskningstogt med

Reporteren tog med på AU's forskningsskib Aurora for at overvåres målinger af havvand i Storebælt. To småsten udgjorde turens for

Det blæser en halv pelikan i Fredericia – godt for nogle, skidt for andre.

Blandt de glade er lektor Morten Holtegaard Nielsen og hans forskerkolleger om bord på AU's forskningsskib Aurora. Blæsevejret har skabt kraftige strømforhold i bæltet, og det har givet gode muligheder for at studere fænomenet 'hydraulisk kontrol'.

Blandt de mindre begejstrede over vinden er den udsendte reporter, der skal tilbringe de kommende 24 timer om bord på Aurora i Danmarks iltre farvande. Et døgn med sorger og glæder, dramaer og forløsning, kloge mennesker og rasende elementer.

"Der er nu sjældent meget søgang i de danske farvande," beroliger **Jens Tang Christensen**, for man har haft en fin og rolig sejlads, indtil reporteren stod på. Men spørgsmålet er, om man stole på en mand, der formentlig er søstærk, for han var med Galathea 3-ekspeditionen hele vejen rundt om jorden. Ja, det er rigtigt, HELE vejen.

Togtformål: Når oceaner mødes i Storebælt

Det ugelange forskningstogt, som **Morten Holtegaard Nielsen fra DTU** er leder af, handler om at undersøge de processer, der finder sted, når det relativt ferske havvand fra Østersøen møder det salt- og iltrige vand fra Nordsøen i de danske sund og bælt. På grund af forskellen i tyngden vil de to typer af havvand lægge sig i lag – Østersø vandet foroven, Nordsø vandet forneden. Men når vandet passerer særligt snævre passager i bæltene, opstår det, toglederen kalder hydraulisk kontrol – vandet presses gennem passagerne i opskruet tempo, hvilket får de to havtyper til at blande sig godt og grundigt. Og når vandet og saltene blandes, giver det bedre biologiske muligheder med indflydelse på bestanden af alger, plankton og iltsvind i farvandet. Hele den havbiologiske mølle.

"Vi leder efter de små huller i Storebælt, som nærmest fungerer som en slags blandede maskiner, og så forsøger vi at afdække, hvad der sker, når vandet presses igennem de her kontrolpunkter," forklarer Morten Nielsen i Auroras messe – det centrale opholdsrum på skibet, hvor man spiser sammen og holder møder.

Forskerholdet er ud over ham selv en lille

Lars Lund-Hansen og Torben Vang bakes med ScanFischen, mens Jens Tang Christensen ser til.

flok fra AU – **laboratorieleder Jens Tang Christensen, lektor Lars Lund-Hansen**, post.doc. samt laborant Gitte Jacobsen. Og så selvfølgelig skibets faste besætning, **skipper og biolog Torben Vang** og styrmanden, Ole Pedersen, samt matroserne Jesper og Lars.

Målekuffert til en million

Opholdet i Fredericia kommer cirka halvvejs på det 12 dage lange togt. Skibet ligger kun i havn et par timer, for målingerne foregår i princippet i døgndrift. En bil fra Matematisk Kantine på AU har bragt friske forsyninger af forudtilberedte retter, og efter aftensmaden – fiskefrikadeller, ris og tomatsovs – stævner Aurora ud af havnen og sætter kursen nordpå.

Her er det tid til at søsætte togtets måske vigtigste forskningsredskab – **ScanFischen**. Den ligner nærmest en stor, orange kuffert, som bliver sænket i havet og trukket i en metalwire efter skibet. I boksen findes imidlertid en række forskellige instrumenter, der med stor præcision kan måle vandets saltindhold, temperatur, samt hastigheden på den naturlige havstrøm. En kuffert med værdier for noget, der ligner en million kroner.

Scanfischen hænger næsten permanent bag ved skibet og opsamler informationer, men den passer ikke sig selv. I skibets laboratorium sidder der hele tiden en forsker og overvåger, at den bevæger sig op og ned i den rigtige rytme, og at målingerne, der kan

aflæses som linjer på en skærm, ser korrekte ud.

Derfor er tiden på skibet nøje opdelt i vagter. Forskerne tager tretimersvagter ved ScanFisch-skærmen, og besætningen tager vagter på broen.

Togt-tiden må udnyttes optimalt

Jens Tang har den tidlige aftenvagt. Morten Holtegaard skal træde til kl. 24, og han skynder sig til køjs for at få nogle timers søvn inden da. Lektor og biolog Lars Lund-Hansen går og færdiggør arbejdet med dagens vandprøver, og imens fortæller han og Jens Tang om togt-livet og sammenligner med andre oplevelser på havet.

Selv har Lund-Hansen eksempelvis sejlet 6 uger med en tysk isbryder i Arktis, hvor han studerede alger, der sætter sig fast under havisen. "En kæmpe oplevelse," kalder han det. På den ene side mere barskt på grund af klimaet og den lange rejse, men omvendt på et stort skib med faciliteter som fitnessrum og biograf.

For ham gjorde det dog ikke den store forskel – han arbejdede alligevel hele tiden. Det gør man, når man er af sted: "Når man er af sted, må man udnytte tiden," fastslår han og bliver bakket op af Jens Tang. Og det samme gælder på Aurora – man arbejder, når man er vågen. DVD-filmene nede i messen får lov at stå ubrugte hen.

Reporteren bruger tiden på at udspørge

ed en sten i skruen

ste drama, og det andet taler vi ikke om

laboratorielederen om dennes tid på Gala-tea-3. Og snart nærmer klokken sig midnat, og Morten indfinder sig for at tage sine tre timer ved skærmen, ligesom skipper Torben bliver afløst på broen. Alt vel om bord.

Tekniske problemer: Tvinges vi til kaj?

Næste morgen er alt imidlertid ikke vel om bord. I løbet af natten har ScanFisch'en givet uregelmæssige måleresultater. Ved syvtiden beslutter Jens Tang og Lund-Hansen at tage den op og kigge på den.

Morten bliver vækket og deltager i forsøget på reparation. Der er tilsyneladende noget galt med pumpen, der suger vandet, der måles på, ind. Pumpen kører, men stopper hele tiden, fordi der kommer for meget luft i indsugningen.

Det er faktisk fjerde gang på dette togt, der opstår tekniske problemer. Nogle dage tidligere stødte scanfischen på noget i Storebælt. Skibet måtte til kaj i Kerteminde og få en reparatør fra producenten i Skanderborg til at skifte en finne, der var gået i stykker.

Men efter et par timers baksen med pumpen uden resultat, går Morten i messen for at få en portion müsli. Problemet, fortæller han, er togtlejen er 50.000 pr. dag på havet. Når instrumentet ikke virker optimalt, skaber det et dilemma. Skal man forsøge at reparere selv uden at vide, om det vil lykkes, og hvor lang tid man skal bruge? Skal man søge havn og få en tekniker til byen?

At gå til kaj vil med garanti tage en dags tid og koste en hel del penge til reparatøren:

"Hvorfor vi ikke har en tekniker om bord? Så skal vi ansætte en, eller som minimum betale konsulent-timepriser for hele turen – og det vil også æde budgettet," forklarer togtleder Morten.

Tæt på at opgive

Krisen viser, hvordan et forskersteam kan være i alarmberedskab. Man taler om plan-B: Skal man handle drastisk og afslutte togtet ved at gå tilbage til hjemhavnen i Århus? Så vil der stadig være penge tilbage til fem dage på havet på et senere tidspunkt. Den ide er togtlederen positiv overfor, og man drøfter, hvordan målinger kan genoptages på en ny tur. Men så tages et allersidste kig på scanfischen.

"Der sidder da en sten," kommer det pludselig fra Jens.

"Ah – er det ikke bare en censor?," svarer Lars Lund-Hansen, men Jens insisterer. Og det lykkes at pirke ikke bare en, men to ganske små sten ud af vandindtaget. Der spreder sig hurtigt en let boblende optimisme – det kan måske være løsningen.

"Nu kører lortet sgu," kommer det fra Lars, da de tester pumpen, og de vælger at lukke scanFisch'en og sætte den i vandet igen.

Målingerne er perfekte. Jens er dagens mand i skysovs.

"Må jeg på togtets vegne takke og komplimentere dig for dit skarpsyn," lyder det fra en opstemt Morten Holtegaard.

To sten – ikke meget større end knapnålshoveder – var tæt på at vælte ekspeditionen, der nu kan fortsætte mod nord.

Alger og lys samt drama nummer to

Det er ikke kun med ScanFisch'en, at der måles. Der tages også deciderede vandprøver op ved hjælp af en såkaldt rosette med plastikbeholdere, der sænkes ned i vandet. Ved at lukke beholderne på forskellige dybder og filtrere algerne i vandet fra, kan man ved at undersøge disse alger fortælle noget om de biologiske vækstforhold på forskellige dybder i havet.

I løbet af dagen stopper Aurora flere gange på udvalgte punkter, hvor rosetten

To småsten i vandindtaget var tæt på at få hele togtet afløst fem dage før tid.

sænkes ned. Bagefter nedsænkes et andet apparat, der tilsvarende måler lyset på forskellige havdybder.

Jens Tang har de tidligere dage indsamlet plankton i et særligt net. De indsamlinger er ikke relevante at gøre i dag.

Således udvikler dagen sig fra en smådramatisk begyndelse til en stille og rolig dag med grævej og rutinemæssig dataindsamling, alt imens skibet nærmer sig havnen i Kerteminde for endnu en afmønstring.

Inden da foregik i øvrigt et helt andet drama, som fandt sted i Kattegat en gang efter morgenmaden. Det foregik i et af skibets toiletkummer. Men det skal reportereren ikke besvære læserne med.

lah

Lars Lund-Hansen og Morten Nielsen planlægger, hvor næste vandprøve skal tages.

'Man tager sit ekspedition

Hvordan er stemningen og arbejdskulturen på et forskningstogt, spurgte antropologstuderende, der observerede i 40 dage på et to

40 dage på et skib, der konsekvent opsøger blæst og hård søgang. Det lyder først og fremmest som en fysisk anstrengelse. Men et langt forskningstogt er også i høj grad en social udfordring.

Det fortæller teknoantropolog **Claudia Maria Bagge-Petersen**, der i efteråret 2013 som studerende tog med det **amerikanske forskningsskib Knorr** for at studere og skrive speciale om ekspeditioner.

”Især i starten var det rigtig hårdt, og jeg var meget træt. Båden gyngede hele tiden, og det bruger man mange kræfter på. Men det er også svært at skulle deltage i det sociale hele tiden. Jeg skulle nogle gange tage mig sammen for at gå op og spise måltiderne med alle de andre. Der kommer sådan en slags social angst. Det er fint for nogle dage, men 40 dage... Jeg kunne også mærke, at det var

Der er en særlig ekspeditions-kultur, hvor man arbejder mere, men også hjælper hinanden mere. Og når man tager af sted, forvandler man sig lidt og tager sit ekspeditions-jeg på

Claudia Maria Bagge-Petersen

hårdt for nogle af de unge forskere, der var med for første gang,” fortæller hun.

Til gengæld var det også tydeligt at mærke, hvordan rutinen lærer en at tackle den særlige sociale og arbejdsmæssige situation.

”Dem, der havde været af sted før, havde deres strategier for, hvordan de undgik at blive søsyge, hvordan man kunne hygge sig alene eller med hinanden og så videre. Det er også vigtigt, at man har gjort sig klart,

hvor længe man skal være af sted. De erfarne forskere blev ikke rastløse halvvejs henne på togtet, først i de sidste dage. Men generelt er det jo ret omstillingsvenlige personer, der siger ja til sådan en ekspedition. De vil deres forskning så meget, og det er det, der driver dem.”

Forskningsmæssig intensivt

Ekspeditionen, Claudia Bagge-Petersen var med på, havde til formål at forske i, hvordan der sker en udveksling af gasser mellem havet og atmosfæren ved særligt høje vindstyrker, hvor havet er oprørt. Det var således kun ved vindstyrker over 15 meter i sekundet – det, vi kender som stiv kuling – at man kunne foretage de relevante målinger. Skibet gik ud fra Nuuk og lagde ikke til land før 40 dage efter i Massachusetts, USA.

Men selvom et forskningstogt i Nordatlanten kan være en anstrengende affære, er det samtidig en forskningsmæssigt meget intensiv oplevelse, der især for unge forskere for alvor åbner op for det forskningsfaglige univers.

”Normalt kan der jo godt være tendens til spidse albuer i et forskningsmiljø, men på sådan en ekspedition er alle afhængige af, at man hver især leverer sit datasæt, og det binder folk sammen. Jeg talte med en ph.d.-studerende, der beskrev det som en meget unik situation, at hun kunne følge de ældre forskere og sidde og se på de samme skærme, som de gjorde. Det gav hende et indblik i, hvordan hendes kommende karriere ville være.”

Særlig arbejdskultur og langt skæg og arbejdstøj

Claudia Bagge-Petersen beskriver en slags indvielse, der ikke kun handlede om det rent metodiske, men også om en særlig arbejdskultur, der opstår på den slags ekspeditioner.

”De ph.d.-studerende tog ved lære af den praksis, de så hos de ældre forskere – blandt andet ved at man blev siddende i laboratoriet og arbejdede, indtil de andre forskere holdt op. Der er en særlig ekspeditions-kultur, hvor man arbejder mere, men også hjælper hinanden mere. Og når man tager af sted, forvandler man sig lidt og tager sit ekspeditions-jeg

Et forskningstogt er en arbejdsintensiv oplevelse med lange dage i laboratoriet.
Foto: Claudia Maria Bagge-Petersen

s-jeg på

gt i Nordatlanten

på. Det kan også ses ved, at folk lader skægget gro og altid går i deres arbejdstøj,” fortæller hun.

Hendes eget formål med specialet var at lave en undersøgelse og beskrivelse af ekspeditionen som videnskabeligt produktionssted, hvilket ikke er blevet behandlet for ud fra teknoantropologisk teori. Titlen på afhandlingen endte med at blive “Ekspedition skjulte ting”, hvilket både henviser til de ikke-synlige forskningsobjekter – gasserne – som selve togtet kredsede om, men også til de mange processer, der fandt sted i det skjulte undervejs på togtet.

Praktikerne glemmes

En af de ting, hun selv bemærkede, var, hvordan **den faste, ikke-videnskabelige besætning** på skibet spiller en stor, men ofte usynlig rolle i den forskning, der finder sted.

”Der er en tendens til, at man skriver de personer, der faciliterer forskningen, ud. Det er lidt synd, for de bidrager med mange ideer. Det sker bare mellem linjerne. Jeg var lidt overrasket over, hvor lidt forskerne bestemmer i forhold til besætningen. Det er besætningen, der kender vind og vejr og ved, hvad der kan lade sig gøre.”

Som eksempel på ting, der foregik i det skjulte, nævner hun, at der undervejs havde været store problemer med skibets motorer, uden at nogen i forskergruppen havde opdaget det.

”Kaptajnen fortalte det til mig, da togtet var overstået. Der havde faktisk været temmelig meget panik over det blandt besætningen, men de havde håndteret det så professionelt, at hverken jeg eller forskerne havde mærket noget til det.”

En af Claudia Bagge-Petersens konklusioner i specialet var en opfordring til generelt at skabe mere fokus på det praktiske setup bag forskningen, frem for udelukkende at fokusere på den videnskabelige præstation.

Hendes togt med R/V Knorr blev i øvrigt et af skibets sidste. I december 2014 blev det lagt op efter at have været aktivt i 44 år.

lah

April 2007: Galathea 3 anløb København efter i 8½ måned at have sejlet Jorden rundt. Det blev lanceret som en stor national begivenhed med flag og musikledsagelse. Ved ankomsten ventede kronprins Frederik og videnskabsminister Helge Sander (V) og mange pårørende.

Med Galathea på godt og ondt

Havbiolog Jens Tang Christensen var med på den famøse Galathea 3-ekspedition som en af få med i samtlige 8½ måneder, skibet var af sted. En mulighed, han ikke kunne sige nej til, selv om det var længe.

”Hvornår får man sådan en chance igen? Men vi kunne jo skype hjem hver aften, så på en måde var vi aldrig rigtig væk. Jeg kunne egentlig godt savne følelsen af at være helt uden kontakt – som de gammeldags opdagesrejser,” fortæller han.

Han fortæller om 8½ måneder med konstant arbejde, kun afbrudt af de 3 dages pauser, der opstod, når skibet lagde til havn.

Galathea 3-ekspedition huskes som kontroversiel; kritikerne beskrev den som Helge Sanders statusprojekt, og forskerne fik bag efter ikke fik penge nok til at bearbejde det

indsamlede. Men de skandalehistorier, som blev skrevet om forholdene på Galathea, kan havbiologen altså ikke genkende. Det var vist primært journalisterne, der havde problemer med hinanden, med mandskabet eller med, at forskerne ikke dagligt kom frem med sensationelle fund, de kunne rapportere om.

Hans største irritation var, at forskningen måtte ligge under for cocktailparties eller for VIP-visitter:

”Når skibet lagde til havn, var der altid et cocktailparty, hvor lokale spidser blev indbudt, og måske også med danske politikere og vigtige personer, der blev fløjet ned. Disse arrangementer lå altid helt fast, og selvom der var problemer med målinger på havet, og vi ikke var færdige, skulle alt indrettes efter disse arrangementer.”

Når artikler trækkes tilbage

Der trykkes årligt 1,4 mio. artikler og kun en brøkdelen trækkes tilbage. Men tidsskrifter giver sjældent den reelle årsag: Fusk eller fejl

Antallet af tilbagetrækning – ”retraktioner” – af artikler vokser, og nogle publiceringsforskere og forskningsetikere fortolker det som et positivt tegn på, at opmærksomheden om videnskabelig hæderlighed er skærpet. Andre mener, at det kun er toppen af isbjerget, fordi der er mange artikler med fusk, som aldrig bliver afsløret og dermed heller ikke trukket tilbage.

Og selve kulturen om tilbagetrækning er da også en gråzone, for når det sker, informeres offentligheden ikke om, hvorvidt tilbagetrækningen skyldes fusk, kopiering eller simple fejl: ”Tidsskrifters praksis om retraktioner er langtfra ensartet. Nogle retraktioner mangler at forklare årsagen og skelner dermed ikke mellem fejl og uredelighed,” konstaterede **Wager & Williams** i deres studie af af retraktioner (2013).

Forlagsgiganten **Elsevier** tillader således forfattere at tilbagetrække artikler, som er publiceret online, uden begrundelse.

Voksende antal retraktioner

Milena Penkowa blev tvunget til at trække sine artikler tilbage. Helmuth Nyborg nægter, selv om artiklen er dømt ude som forskningsfusk. Og tidsskrifter og forlag har en meget uens praksis for, hvornår og hvordan de vil lave ”retraktion”. Nogle har en praksis, hvor det er forskerne selv, som skal tage initiativet. Nogle nedsætter komitéer, der skal behandle klager over konkrete artikler, og findes der fejl, så trækkes de tilbage.

Tidsskriftet **Nature** opgjorde, at der var 400 retraktioner i perioden 2001-11, og det var faktisk et tidoblet antal, og selv om der blev korrigeret for et voksende antal tidsskrifter, så var der tale om et voksende antal retraktioner. Som dog stadig kun udgjorde en brøkdelen af de 1,4 mio. videnskabelige artikler, som udkommer hvert år.

Toppen af et isbjerg

Nogle publiceringsforskere fortolker det voksende antal som et godt tegn på, at opmærksomheden på videnskabelig hæderlighed er skærpet. Andre mener, at man kun ser toppen af et isbjerg, for antallet af tidsskrifter og artikler er eksploderet – og

forskerkonkurrencen er tilsvarende – så alt indikerer, at fusk og fup er voksende.

Men at skride til retraktion af en artikel er et svært dilemma for mange tidsskriftsredaktører, for der er statustab forbundet med det. Debatter i den amerikanske komite for publikationsetik COPE indikerer, at redaktører og udgivere nogle gange tøver med at trække artikler tilbage. Årsagerne kan være, at der opstår den opfattelse, at retraktioner kun skal foretages af forfatterne; forskerdisputter, hvor nogle kræver retraktion, mens andre er imod dette; og bekymring for, om at det vil føre til sagsanlæg og proceslyst fra forfatterne,” konstaterede **Williams & Wager**.

“Tidsskrifters praksis om retraktioner er langtfra ensartet. Nogle retraktioner mangler at forklare årsagen og skelner dermed ikke mellem fejl og uredelighed,
Wager & Williams

Uredelighed mudres til

Først for nylig har nogen besværet sig med at grave i, om retraktioner begrundes. Et af de mest kendte studier er **Grieneisen & Zhangs** fra 2011, som fandt 4449 retraktioner i perioden 1928-2011, og her var især medicin, veterinærvidenskab og kemi overrepræsenteret. Men årsagerne var uklare, og senere retraktionsforskning kritiserer Grieneisen & Zhangs studie for ikke at gå nærmere ind i årsager til tilbagetrækninger.

De delte nemlig også den almindeligste antagelse – fordi begrundelser ikke var fremlagt – at tilbagetrækninger skete med henvisning til uagtsomhed (”honest error”). Men nyere forskning indikerer, at uredelighed faktisk spiller en langt større rolle. Et studie i 2012 fra **USA's naturvidenskabelige akademi (PNAS)** pegede således på, at to ud af tre retraktioner skyldtes plagiat, datafabrikation, billedmanipulationer osv.

Hvorfor denne afvigelse i fortolkningen, spurgte PNAS-forfatterne, og svaret var, at mange retraktionsnoter tilsører årsagerne bag, hvilket forhindrer, at man kan dykke til bunds i de reelle årsager.

Andre retraktions-studier har fortalt, at ca. 40 pct. af retraktionerne faktisk er begrundet med tilbagetrækning pga. uredelighed eller andre etiske problemer, og kun 30 pct. identificerede uden omsvøb det specifikke etiske problem (fabrikation, falsificering eller plagiat).

To tredjedele skyldes uredelighed

I en PNAS-analyse kaldte **medicinprofessor Ferric Fang** det en metodisk svaghed i de hidtidige studier, at de ikke mere ihærdigt havde prøvet at opspore, hvorfor artikler blev trukket tilbage: ”Der er en almen forståelse af, at de fleste artikler, som trækkes tilbage, ikke indeholder mangelfulde data, og at forfatterne ikke har været under mistanke for uredelighed. Men på basis af mine uafhængige analyser vil jeg betvivle denne forståelse.”

”Begrundelser i tidsskrifter bag retraktioner viste sig forvirrende, især fordi klassifikationer af data-falsifikation, fabrikation, plagiat eller intentionel duplikering som ’forfatter-error’ jo normalt defineres som uredelighed, modsat en fejl,” konstaterer han.

Og efter nærstudier af retraktioners årsag – i **Retraction Watch** – kom han frem til, at der bag to tredjedele af alle 2000 retraktioner i perioden 1973-2010 lå videnskabelig uredelighed af den ene eller anden art.

Flest på biologi og medicin

Analysen af fagområderne fortæller, at selv om økonomi og business-området har lige så meget uredelighed som andre områder, er der færre retraktioner her end gennemsnittet. Til gengæld har biologi og medicin og tværnaturvidenskab relativt flere.

Der er flest italienere, som laver retraktioner – og årsagen er oftest plagiat.

Men en ting er klar: Retraktioner forekommer hyppigst i high-impact tidsskrifter, konstaterer PNAS-studiet, som dog ikke tør spekulere i hvorfor.

Kilder:

Marcus & Oransky: What studies of Retractions tell us (NY 2014).

Ferric Fang & A. Casadevall: Retracted science and the retraction index (PNAS 2011)

Lærebøger forsømmes

- i forskernes publiceringsræs, viser undersøgelse blandt studieledere

Færre danske forskere skriver lærebøger, fordi det ikke giver prestige og BFI-point. Og den tendens går stik imod behovet, for de studerende er glade for danske lærebøger.

Det er kort fortalt resultaterne af en spørgeundersøgelse, som **Dansk Universitetspædagogisk Netværk (DUN)** står bag sammen med Forlæggerforeningen.

79 ud af 354 adspurgte studieledere har svaret på spørgsmålene, og af disse vurderer tre ud af fire, at der skrives færre danske lærebøger end tidligere. De primære årsager, der peges på, er, at det ikke giver nok anerkendelse at skrive lærebøger, at lærebøger ikke tæller med i BFI-opgørelsen, og at underviserne har mindre tid til at skrive lærebøger.

Pædagogikforskeren: Paradoksalt

Men undersøgelsen viser samtidig, at danske lærebøger er efterspurgt af de studerende, og at de generelt vurderes at have høj faglig kvalitet og selvsagt er bedst, når det handler om at formidle danske forhold.

Universitetspædagog Lotte Rienecker fra DUN's bestyrelse kalder det et paradoks, at der skrives færre lærebøger, når de samtidig er eftertragtede som undervisningsmaterialer. Hun mener, det er et problem for universitetsundervisningen.

”Vi skal have forskningsbaseret undervisning på universiteterne, men det bliver nu i højere grad baseret på udenlandske frem for danske lærebøger. Man vil gerne brede uddannelserne ud og gøre dem tilgængelige, men samtidig er underviserne nødt til at bruge materialer, der ikke er skrevet og formidlet til danske studerende på baggrund af danske erfaringer og forskning,” siger Rienecker.

Snyder sig selv for udvikling

Danske forskere prioriterer – af egen vilje eller efter ledelsesmæssigt pres – i stedet at skrive videnskabelige artikler, der tæller på eget cv og i instituttets produktionsregnskab. Men som læringsmateriale kommer de videnskabelige artikler til kort i forhold til lærebogen, mener Rienecker.

”Lærebogen kan noget, andre midler ikke kan. Den kontekstualiserer, sætter i

sammenhæng, introducerer stof, og så kan den beskrive, hvordan man skal handle. Uden lærebøger risikerer man, at det bliver meget fragmenteret, hvad der præsenteres for de studerende.”

Samtidig mener hun også, at forskerne snyder sig selv for en vigtig faglig udvikling, når de fravælger arbejdet med lærebøger til fordel for tidsskriftsartiklerne.

”Det giver så meget pædagogisk udvikling at skrive en lærebog. Der ligger en kæmpe guldgrube i det at skulle forholde sig til formidlingen af et stof. Og det at skrive lærebøger er jo også en del af det at være en stemme i ens fag,” siger hun.

Rienecker håber, at uddannelsespolitikere og universitetsledelser vil tage problemstillingen op og diskutere, om BFI- og anerkendelsesstrukturen på universiteterne virker godt nok i forhold til de behov, der er.

Studielederen: Ældre laver lærebøger

Flemming Smedegaard er lektor og studieleder på virksomhedskommunikationsuddannelsen på SDU. Han genkender tendensen til, at danske forskere ikke prioriterer det at skrive lærebøger.

”Det hænger sammen med, at det ikke tæller så meget med i den måde, forskernes arbejde gøres op, og i den prestige, de får. Der kommer nogle signaler oppefra om, at man skal bruge sin tid på at skrive artikler, for det tæller. Og deri ligger så også et signal om ikke at prioritere det at skrive lærebøger,” fortæller han.

Det er især blandt Flemming Smedegaards yngre kolleger, tendensen gør sig gældende.

”Jeg er en af dem, der har skrevet lærebøger og vil blive ved at gøre det. Der er givet forskel på, hvor man er i karrieren. Jo ældre og mere erfaren, jo mere vælger man efter egen næsetip. De unge kommer jo igennem en anden skolariseringsproces med andre målestokke for, hvad der er vigtigt, end tidligere. Og i den fase er lærebøger ikke noget, der er tilskyndet til. Der handler om at publicere artikler, der meriterer mest muligt.”

Brug for bøger om det danske

Som studieleder ærgrer Flemming Smedegaard sig over, at der bliver færre danske bøger, der kan skrives på pensumlisten.

”Gode danske lærebøger er meget populære blandt de studerende. Danske bøger er tit mere tilpassede i forhold til det, vi underviser i, end de amerikanske, der tit udgør alternativet. Eksempelvis underviser jeg inden for organisations- og ledelsesteori. Og her er de amerikanske for eksempel skrevet ud fra en anden erhvervsstruktur, end vi kender i Danmark. En stor del af vores studerende skal ud og arbejde i den offentlige sektor, som jo ikke er sammenlignelig med amerikanske forhold.”

At dansk sprog gør stoffet nemmere at forstå, er også en faktor – især blandt nye studerende:

”Det er især vigtigt på de indledende fag på bacheloren, er der er gode danske lærebøger. Og så synes jeg personligt, det er vigtigt, at dansk fortsat bevares som forskningsprog, så al forskning ikke kun bliver skrevet på engelsk,” slutter studielederen.

BFI-målinger uden

Et centralt formål med publiceringsmålinger er, at der skal konkurreres om penge – men målingerne flytter i praksis meget ubetydelige beløb

Andel af BFI-bestemte basismidler %

	2012	2013	2014	2015
KU	7,7	7,7	7,8	7,7
AU	6,1	6,1	6,1	6,2
SDU	2,3	2,3	2,4	2,4
AAU	2,4	2,4	2,5	2,7
DTU	4,2	4,2	4,1	4,0
RUC	0,8	0,8	0,8	0,8
CBS	1,2	1,2	1,1	1,1
ITU	0,2	0,2	0,2	0,2
Total	25,0	25,0	25,0	25,0

BFI-konkurrence udløser fordelingsnøgle

I 2014 blev der fordelt godt en mia. efter BFI-modellen (656 mio. basismidler samt 393 mio. kr. fra omstillingsreserven).

Basismidlerne til forskning udgør i disse år knap 8½ milliard kroner, men af disse er det kun en mindre del, der fordeles efter den såkaldte 45-20-25-10 model:

- 45 % fordeles efter indtjente uddannelsesbevillinger,
- 20 % fordeles efter forskningsvirksomhed finansieret af eksterne midler,
- 25 % fordeles efter forskningsbibliometri (BFI) og
- 10 % fordeles efter antallet af færdiguddannede ph.d'ere

Hvor mange nye basismidler, der gives universiteterne til forskning, varierer fra år til år.

BFI – den bibliometriske forskningsindikator – er en væsentlig faktor for tilrettelæggelsen af forskningsarbejdet, lige fra de øverste ledelseslag til den menige forsker. Men ser man på BFI-målingernes formelle formål, nemlig som grundlag for fordeling af basismidler, er betydningen forsvindende lille.

Oversigter, som FORSKERforum har fået udleveret af Forsknings- og Uddannelsesministeriet, viser, at der kun sker minimale forskydninger fra år til år i de beløb, de forskellige universiteter får tildelt på baggrund af deres BFI-målte forskningsproduktion.

KU: 0,1 pct. flyttet 2012-14

Ser man eksempelvis på den del af KU's basismidler til forskning, der bestemmes af universitetets produktion af BFI-point, har den ligget meget konstant over de seneste fire år. Af de 25 procent af de nye basismidler, der siden 2012 er blevet bestemt af BFI-produktionen, tegner KU sig ganske konstant for 7,7. Kun i 2014 svingede man sig op på 7,8 procent.

Når KU svinger 0,1 procent i deres andel af de nye basismidler, svarer det til omkring 1 million kroner – lige knap lønnen på en af universitetets fakultetsdirektører, og meget lidt i forhold til de knap 3 mia. kroner, KU modtager som basismidler til forskning.

Og billedet går igen på de fleste øvrige universiteter, hvor de højeste udsving de sidste fire år ligeledes er 0,1 procentpoint. Kun på DTU og AAU har der været udsving på henholdsvis 0,2 og 0,3 point.

Publiceringsforskeren: Stor ståhej for ingenting

Kaare Aagaard, seniorforsker ved Dansk Center for Forskningsanalyse ved AU, skrev i 2012 et kapitel i en bog om dansk forskningspolitik. Kapitlet handlede om BFI-modellen og havde titlen "**Stor ståhej for ingenting**". Den beskrivelse er blevet bekræftet af udviklingen, mener Aagaard.

"Det flytter næsten ingen penge. Så i forhold til det økonomiske aspekt, betyder BFI-opgørelserne stort set ingenting. Men man kan diskutere, om det overhovedet har været hensigten at bruge det som en omfordelingsmodel, eller om det mest skal tjene

som en slags incitamentsmodel. Som det fungerer i dag, er det i hvert fald sådan, det virker," forklarer Aagaard.

Som adfærdsstyring må BFI'en til gengæld betegnes som en succes. For selv om den har meget lille betydning for universiteternes indtægter, har den stor indflydelse på forskermotivationen, mener han:

"Ingen tvivl om at den har stor betydning, selv om den ikke flytter mange penge. Den skaber fokusering, selv om det i høj grad kan diskuteres, om det er den rette fokusering, og den bliver brugt lokalt til at måle institutter, grupper og enkelte forskere med."

Legitimering og accountability

Universiteternes BFI-resultater er ikke noget, der meldes ud offentligt, og som pressen skriver om.

Til gengæld går de enkelte universiteter meget op i den prestige, der ligger i at kunne forbedre sin forskningsproduktion, vurderer han.

"Det fylder ikke noget i pressen. Men på institutionerne kigger man på det og sammenligner sig med hinanden. Det er jo en form for benchmarking, hvor man måler sig indbyrdes."

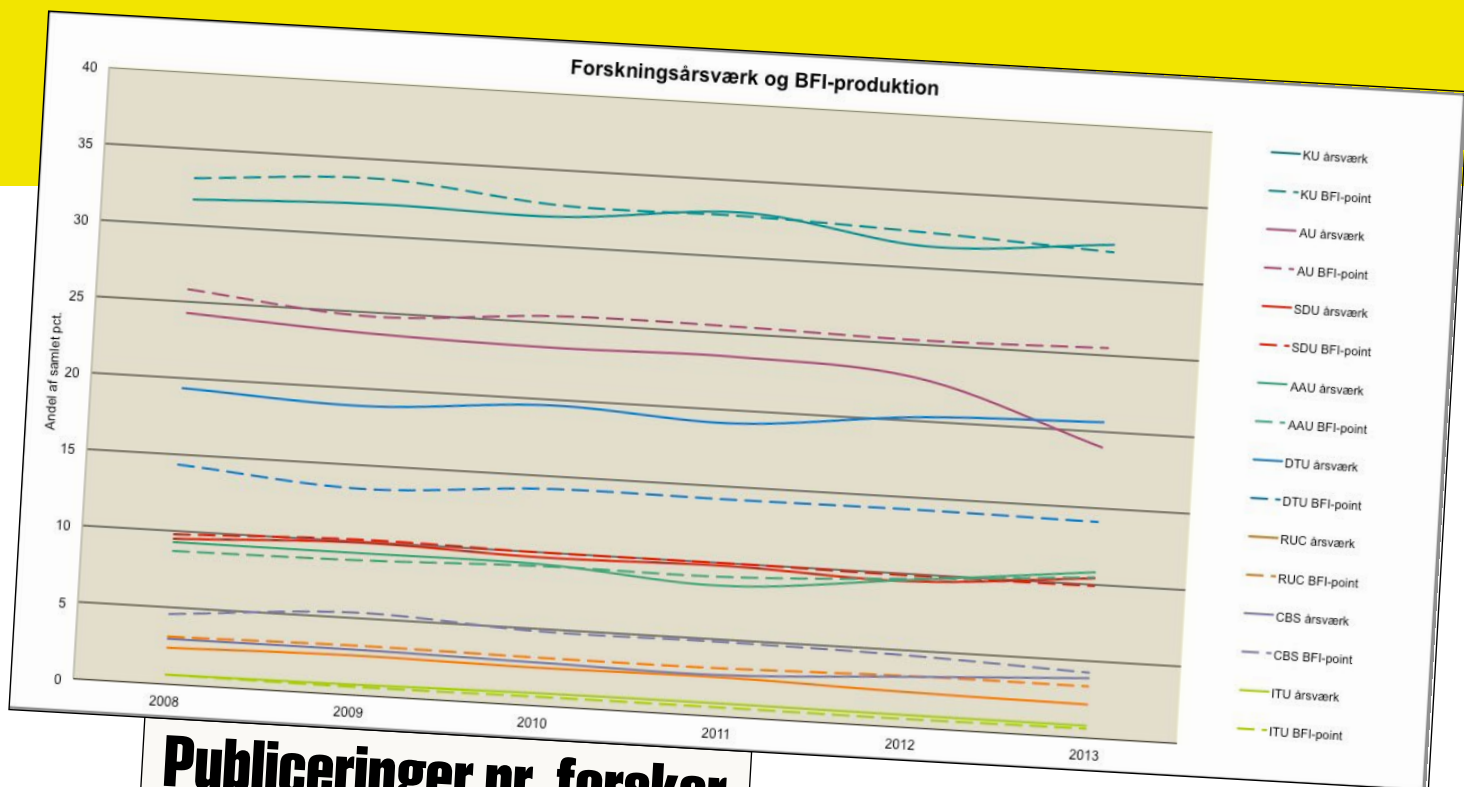
Men er det ikke irrationelt, at man giver det så stort fokus, når det reelt betyder så lidt?

"Jo, det kan man sagtens argumentere for, men det er et mønster, man også genfinder i en række andre lande med lignende modeller," svarer Aagaard.

Da den nuværende 45-20-25-10-model for fordeling af nye basismidler blev skabt, skete det på baggrund af et forslag fra Danske Universiteter. Og selvom BFI-modellen er meget kritiseret blandt forskere, tror Kaare Aagaard, at universitetsledelserne ser en fordel i at holde fast i den nuværende model, der trods alt ikke skaber for meget ravage.

"Det handler mest af alt om legitimering og accountability i forhold til det politiske system. Det lå ligesom i kortene, at man skulle have en performancebaseret model. Og når man gik ind i det her, var det nok ud fra en betragtning af, at det var det mindst ringe. Og så er modellen relativt billig og simpel i forhold til visse andre systemer for forskningsmåling – for eksempel det engelske,

formål...

Publiceringer pr. forsker

AU overpræsterer på publiceringer pr. forsker, mens DTU underpræsterer. Resten holder sig rundt regnet på gennemsnittet: De publicerer lige så meget, som de har forskere

Det afslører en samkørsel af uniernes BFI-produktion i forhold til deres forskerpopulation.

Ovenstående figur for hvert universitet fortæller om antal forskningsårsværk og deres BFI-point. Hvis graferne har samme retning er der overensstemmelse. Kun graferne for AU og DTU krydser hinanden, så det er påfaldende...

(Datakilde: UFM og Danske Universiteter).

hvor man nedsætter en masse paneler, der skal lave peer reviews af hvert enkelt institut," fortæller han.

Rektor Hemmingsen: Det skaber åbenhed

Indførelsen af BFI som grundlag for fordelingen af basismidler skete som sagt på baggrund af en model foreslået af Danske Universiteter. FORSKERforum har derfor spurgt formanden for Danske Universiteter, KU's rektor Ralf Hemmingsen, om det stadig giver mening, at BFI spiller en så stor rolle i forskningen, når det reelt flytter så få midler.

Hemmingsen har på grund af travlhed kun haft mulighed for at svare skriftligt på vores spørgsmål:

"BFI bruges til at fordele nye basismidler

til universiteterne. De seneste år er der ikke kommet mange penge som nye basismidler, og derfor er effekten af modellen begrænset. Vi håber på, at politikerne de kommende år vil skrue op for ambitionerne – og så skal modellen nok få større effekter," lyder det fra Ralf Hemmingsen.

Men han mener også, at BFI tjener en anden rolle – nemlig at skabe åbenhed omkring forskningen:

"Opgørelsen af publicering anvendes ikke alene til at omfordele forskningsmidler. Den er også et redskab til at sikre åbenhed om den offentlige forskning, og med offentlig finansiering af forskningen er en sådan åbenhed selvfølgelig," skriver han.

FORSKERforum bad også om hans

kommentar til, at BFI-målingen muligvis "siver ned" gennem systemet og bruges til at måle enkelte forskeres værdi – hvilket systemet ikke er beregnet til. Det er angiveligt ikke noget, der bekymrer Hemmingsen, for han skriver:

"Publicering er en meget vigtig del af forskningsindsatsen, og derfor er det helt forståeligt, at forskerne har stort fokus på publiceringsopgørelsen."

lah

Norge: 35 mio. kroner

Helt billigt er BFI-tælesystemet ikke. Kaare Aagaard var i 2014 med til at evaluere det norske system for forskningsmåling, som i sin tid var forlæg for Danmarks BFI. En uofficiel estimering af prisen på det norske system er, at etableringen kostede omkring 5 millioner euro, og at der hvert år bruges ca. 17 årsværk på administration af modellen. Hertil kommer lokale administrationsomkostninger.

Businessmand i forskerkittel

Kommerciel tilgang og businessplan kan åbne døre for nytænkende forskning, mener ung kemiingeniør, der begyndte med en forretningside og endte på et ph.d.-projekt

”Ph.d.-studerende er måske nok gode til at planlægge deres tid, men ikke så gode til at udvælge de problemer, de skal løse. Når jeg når meget, er det, fordi jeg har brugt et år på at lave businessplan ud fra en usability-tilgang – hvad kan lade sig gøre og hvad kan ikke.”

Sådan lyder kemiingeniør **Andreas Hougaard Laustsen**s forklaring på, hvordan han kan have tid til at være involveret som stifter af to virksomheder, et startup-projekt og flere innovationsnetværk, samtidig med at han skriver ph.d.-afhandling på Institut for Lægemiddeldesign og Farmakologi, KU, hvilket han i øvrigt forventer at færdiggøre væsentligt hurtigere end på de tre år, som normen er.

En målrettet forskningsproces, der også orienterer sig mod den farmakologiske forretningside omkring slangemodgift, han selv har fostret, og som har potentiale for at kunne blive kommercialiseret gennem firmaet VenomAb, han oprettede i 2013.

Og hvorfor spillede tid på videnskabelige snørkelveje, når målet er vel defineret, spurgte han sig selv:

”Jeg betragter penge og tid som ligeværdige ressourcer. Men på KU er tilgangen ofte den, at penge har vi knaphed på, men tid har vi masser af.”

Opfattes som arrogant

Det kommer eksempelvis til udtryk i laboratoriet, hvor en stor del af det praktiske arbejde i forbindelse med forskningen kan outsources til private firmaer, men ikke bliver det.

”Der er nogle ting i laboratoriet, jeg ikke vil lave. Det kan simpelthen ikke betale sig, at jeg gør det, hvis man kan betale andre for det. Det bliver jeg ikke altid populær på. Nogle synes, jeg er arrogant, og at man i forskning skal lave alle sine kemikalier selv.”

Han nævner fremstillingen af peptider, som kommercielle laboratorier kan gøre på bestilling.

”Nogle gør det stadig selv, men mange er ved at gå væk fra at stå med det selv i

Den kommercielle tilgang kan nogle gange føre til mere effektiv brug af forskningstiden

Andreas Laustsen

laboratoriet og i stedet få et firma med robotter til at det. Det koster en del, men min timeløn er dobbelt så dyr,” siger Andreas Laustsen og nævner også DNA-sekventering som noget, forskere tidligere almindeligvis gjorde selv, men i dag køber sig til hos private.

En tilsvarende form for tidsoptimering er at bruge kandidatstuderende som ressourcer.

”Nogle ph.d.-studerende har ikke forståelse for, at kandidatstuderende er en god ressource, hvis man er god til at vejlede og gøre deres projekter sjove. Jeg har været god til at lokke dygtige studerende til at lave projekter med mig, og sammenlignet med andre ph.d.-studerende bruger jeg meget tid på at motivere de studerende og sørge for, at der er en god følelse i gruppen. Jeg er god til at uddelegere arbejdet, men også til at dele anerkendelsen for det.”

Forskel på DTU og KU

Andreas Laustsen kommer selv fra en ingeniør-uddannelse på DTU, hvor der i forhold til KU er helt naturligt samspil mellem videnskab og kommercielle forretningsplaner. Hans far var med til at stifte den internationale medicinalvirksomhed CMC Biologics, så det at tænke i forretning, har aldrig ligget fjernt.

Skiftet fra DTU til KU SUND har været lidt af en miljøforandring – ikke mindst i synet på forskningens kommercielle aspekt.

”Jeg er blevet meget vel modtaget, og det har været skægt at stifte bekendtskab med et andet miljø end DTU. På KU er mange forskere traditionelt drevet af akademiske problemer. Men jeg er tilstrækkeligt meget ingeniør til, at jeg vil have løsningerne ud at virke i samfundet. Det er ikke nok bare at skrive en artikel. Folk forstår bare ikke altid, hvor lang vejen er fra opfindelse til produkt, og hos nogle oplever jeg, at der ikke er så meget respekt for entreprenøren. Og det, synes jeg, er lidt synd.”

Opfatter sig selv som forsker

Trods kulturforskelle, kan Andreas Laustsen dog godt se sig selv i forskningen fremover – også på lang sigt.

”Jeg har faktisk mod på at blive i forskning – i princippet for altid. Livet som akademisk forsker er faktisk ret alsidigt. Jeg har mange forskellige projekter – jeg var i Costa Rica for nylig og arbejdede med toksiner, og snart tager jeg til Cambridge og arbejder med antistofteknologi.”

Ud over firmaet VenomAb er Andreas Laustsen medstifter af virksomheden Biosyntia, der arbejder med metabolic engineering og syntetisk biologi, og medstifter af opstartprojektet Antag, der forsker i et særligt hormon, fremavlet af Panum-forskere. Han er desuden stifter af bioentreprenør-netværket REBBLS, samt den københavnske afdeling af det internationale netværk Innovation Forum.

Han ser ingen problemer i at have virksomhedspartnerskaber på sidelinjen, samtidig med at han forfølger en forskerkarriere, om end det ikke skal gå ud over forskningen.

”I nogle af firmaerne vil jeg være stærkt involveret i en periode, men på sigt tage en mindre aktiv rolle. Sådan har det været med Biosyntia, og det hvis det kører, som det skal, er der ikke behov for min hjælp.”

lah

Forskningsstema: Slangetæmmer

Ikke mange forskere interesserer sig for modgift til slangebid, selvom det er en dræber på linje med de store tropesygdomme

Slangebid. En eksotisk problemstilling, som de fleste danskere kun stifter bekendtskab med i cowboyfilm eller kriminalromaner.

Men slangebid er en global dræber på linje med de mest kendte tropesygdomme. Mere end 5 millioner mennesker oplever hvert år at blive bidt af en slange, og for 125.000 af disse er udkommet dødeligt. Hertil kommer yderligere en halv million tilfælde, hvor slangegiften gør, at man må amputere ben eller arme.

Efter at have boet i Australien og USA har den naturinteresserede Andreas Hougaard Laustsen været vant til, at slanger er noget, man dør af. Og han har selv set, hvordan den medicinske behandling kommer til kort.

”På en familieferie, hvor vi skulle bestige Kilimanjaro, besøgte vi en klinik, der behandlede slangebid. Der var to børn på fem og otte år, der var blevet bidt henholdsvis af en cobra og en grøn mamba. Den ene havde fået amputeret benet, den anden armen, og jeg tænkte, at det var lige godt pokkers, man ikke kunne have reddet børnene fra dette,” fortæller han.

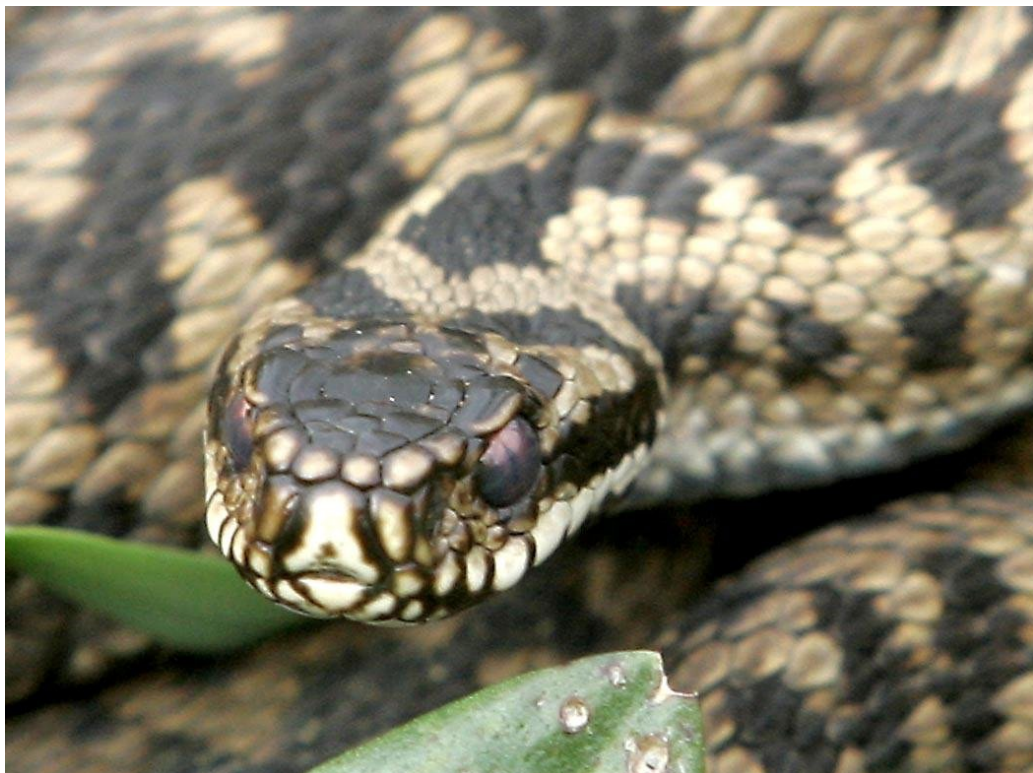
Gammeldags metoder

Da han senere læste på overbygningen som kemiingeniør, læste han en bog med et kapitel om modgifte, og igen blev han overrasket – denne gang over, hvor gammeldags og uhensigtsmæssig produktionen af modgift stadig er.

”Modgift laves omtrent på samme måde, som man har gjort det siden 1800-tallet. Du tager en hest og giver den tiltagende doser af gift over et år, så den opbygger antistoffer mod giften. Så tapper du hestens blod og fjerner de røde blodceller, så du har serummet tilbage. Problemet er bare, at du stadig får en masse antistoffer og proteiner i serummet, der ikke retter sig mod giften, men som man ikke kan skille fra. Og det kan skabe en masse bivirkninger.”

Tanken fik lov at hvile i bagehovedet. Andreas Laustsen blev færdig som kemiingeniør og havde egentlig stillet sigtekornet ind på en ph.d.-afhandling om kræftceller. Men da han skulle stå for at arrangere en konkurrence for unge biotekentreprenører, fandt han på at gøre produktion af gift-antistoffer til en af konkurrencens ti opgaver.

”Vi fandt løsningen sammen i min gruppe: I stedet for heste, skulle man bruge

Der er ikke meget forskningsmæssigt fokus på slangegift, men bid fra slange koster hvert år livet for mere end 100.000.

fermentering – brug af mikroorganismer – ligesom man producerer insulin. Man skal kun lave de relevante antistoffer, og så lave de humane versioner af dem.”

Droppede ph.d.-planer

Den bioteknologiske løsningsmodel blev videreudviklet til en businessplan, og Andreas Laustsen og hans team så så meget potentiale i ideen, at de valgte at starte virksomheden VenomAb med det formål at udvikle slangemodgiften. Samtidig bliver han enig med den ene – Mikael Engmark – om at de begge skal droppe deres hidtidige ph.d.-planer og satse på et ph.d.-forløb inden for modgiftsforskning.

”Næsten ingen på verdensplan interesserer sig for gift og modgift. Vi kunne se, at vi var nogle af de eneste.

Der er andre forskere – også meget dygtige – men de er typisk herpetologer og mere indstillede på at optimere de traditionelle metoder omkring modgifte,” forklarer Andreas Laustsen.

Han lykkedes selv med at få penge fra KU og senere en række fonde til sit ph.d.-studium på Institut for Lægemedeldesign

og Farmakologi, mens Mikael Engmark fik en bevilling fra Novo Nordisk Fonden til et ph.d.-studium på DTU. Med andre ord et næsten omvendt forløb, hvor virksomheden og forretningsideen opstod, før forskningen overhovedet var begyndt.

Ikke gået uden businessplan

Men Andreas Laustsen føler sig ret sikker på, at det netop var hans entreprenante firma, der åbnede dørene.

”Vi havde aldrig fået penge, hvis vi ikke havde lavet en businessplan. Vi var nyuddannede masterstuderende uden publikationer eller track-records. Og det er op ad bakke at skaffe penge til et felt, der ikke eksisterer i Danmark. Men vi udnyttede, at vi var gode til at lave businessplaner, og det var retrospektivt det bedste, vi kunne gøre. Men nu følger vi naturligvis op med at lave god forskning,” fortæller han.

Han tilføjer, at selvom tanken er, at VenomAb skal producere slangemodgift på baggrund af hans og Mikael Engmarks forskningsresultater, så vil deres forskningsresultater være ejet af universitetet ud fra de gængse regler.

Censor: Når dumpestudenter består

Jeg er censor på uddannelser, som har optaget mange flere studerende fra midten af oo'erne og frem – masseoptag uden adgangskrav!

Det viser sig i stor forskel i de studerendes kvalitet. Jeg har ikke selv ladet nogle slippe igennem, som absolut ikke burde have bestået. Jeg har dumpet nogle, men – ret skal være ret – har også ladet også grænsetilfælde bestå. Men nogle af mine censorkolleger har dog fortalt, at de har ladet nogle slippe igennem. De bedømte en præstation efter lidt blødere krav, end studieordningen foreskrev, velvidende at det var i strid med eksamensbekendtgørelsens krav.

De gjorde det, fordi de oplevede at være sat under pres. De syntes, at de var nødt til at tage et menneskeligt hensyn til studerende, som er kommet i klemme.

Bag den hensynsfulde karaktergivning lå – forklarer de – en logik på studiet om, at politikerne havde krævet større optag af studerende og mønsterbrydere. Der var kommet flere fagligt svage studerende ind.

Men hvis de faglige krav blev sat for højt, ville en større dumpeprocent være uundgåelig – og det ville næppe glæde politikerne, som bare ville skyde skylden på dårlige lærere. (Og selv om der aldrig bliver talt om det, så ville flere dumpede også koste dyrt for studiet – man spildte ressourcer på at undervise studerende, som dumpede og dermed ikke udløste penge).

Men ukvalificerede eksaminander kunne også skyldes mangelfuld undervisning eller vejledning, som jo ikke er den studerendes skyld. Censorkolleger har fortalt om tilfælde, hvor der har været kvaler med at lade specialer bestå, ikke bare i første, men også i anden og tredje forsøg. Trods at specialet burde

have karakteren ikke-bestået, så opleves det som et systemsvigt, at en studerende kan komme helt frem til specialet uden at have opnået noget, der ligner et fagligt niveau, og ikke har forstået de mest basale standarder for akademisk arbejde.

Mens censor i et tilfælde voterede for dumpekarakter, argumenterede vejlederen for en bestået o2-karakter til et speciale: ”For kandidaten får alligevel ikke et akademisk job, og kan således ikke gøre skade.”

Dilemmaet har været til debat i kulisserne. Men problemet med at beskyldte lærere på andre uni'er for at levere dårlig vejledning er en penibel sag: Hvad gør man fx, når vejlederen har godkendt en problemformulering, der ikke indeholder noget problem eller forskningsspørgsmål? Eller når litteraturlisten næsten udelukkende består af ikke-akademiske tekster? Skal enhver tvivl så komme den studerende til gode?

Den hensynsfulde karaktergivning har betydet, at en gruppe studerende bestod, selv om de burde være dumpet. Censormanden havde antydnet kvalitetsproblemer i sine indberetninger. Men det blev ikke støttet statistisk af et lavt karaktergennemsnit, for der blev jo ikke givet dumpekarakterer! Så udadtil fremstod der ikke noget generelt problem med studiets kvalitet.

Hvad og hvem er problemet?

Gruppen af svage studerende, som er kommet ind, men ikke burde bestå?

Dårlige og uansvarlige vejledere?

Eller de flinke censorer, som hensynsfuldt sænker standarderne til under studieordningens krav? (Problemet løses formentlig de næste år, fordi der er indført adgangsbegrænsning på studiet, som sorterer de svageste studerende fra).

Ekstern censor

Etikeren: Sig nej nej nej

Jeg forstår fuldt ud dine frustrationer og det dilemma, du føler dig sat i. Som forsker og underviser skal du leve op til Universitetslovens krav om ”at drive forskning og give forskningsbaseret uddannelse indtil højeste internationale niveau inden for sine fagområder”. Men som vogter af disse kvalitetskrav ved eksamensbordet er du sat i en svær situation. Du føler dig placeret i et moralsk dilemma, fordi du føler et pres til at gøre noget, du ikke kan stå inde for.

Men før du går for meget i spåner over dette dilemma, er der grund til at analysere, hvad der egentligt har skabt det. Etik handler om at gøre det rigtige i en given situation – men hvem har bestemt situationen og har de ikke også et medansvar? Er dilemmaet kun dit?

En gylden regel er, at når regler eller love bliver for åbenlyst arbitrære eller urimelige, så vil det skabe et incitament til at omgå dem. Det drejer sig elementært om forskellen på legalitet og legitimitet. Ikke alle love er fornuftige eller rimelige. Sommetider er det legitimt og gå op imod legalt bestemte regler, fordi de indlysende er ufornuftige.

På universitetsområdet kender vi dette til hudløshed. Skiftende politiske flertal i Folketinget har igennem de sidste 50 år følt et stærkt behov for at regulere hele den offentlige sektor – herunder også universiteterne – ned på detailniveau, selv om politikernes personlige forudsætninger herfor var fraværende. Helge Sander, der aldrig fik mere end en realeksamen, og som altid forstod sit ressort i sportsmetaforer, roste sig af at have gennemført den største og mest vidtgående reform af universiteterne i 500 år. Det er eklatant dårlig – og dum – ledelse.

Politikere fra et bredt spektrum af Folketinget har desværre siden fulgt op på denne tænkning, så hverdagen for universitetets ansatte er at handle, som om de var ansat i en privat virksomhed, der skal bidrage til en positiv, økonomisk bundlinje. De samme politikere har formået at indsætte universitetsledelser og rektorer, der – rigeligt belønnet med nærmest en fordobling af tidligere, medarbejderudpegede rektorerers lønninger – implementerer

DILEMMA-SPALTEN

FORSKERforum forelægger et dilemma, som forskerverdenen har svært ved at tale om. Dilemmaet besvares af to erfarne personer fra uni-verdenen. De er udvalgt ud fra hver deres position som hhv. ETIKEREN og KYNIKEREN. De deltager anonymt og kender ikke hinandens identitet.

politikernes fantasier om at omdanne universiteterne til professionshøjskoler og uddannelsesfabrikker.

Og her er vi tæt på dit dilemma. Rektorerne har kappedes om at indskrive nye, STÅ-producerende studenter (bl.a. gennem dyre annoncekampanjer). De har baseret deres universiteters økonomi på en form for check-rytteri ved at optage stadig flere studerende (for at imødegå de irrationelle årlige grønthøster-besparelser på 2%), som egentlig ikke har den fornødne kompetence. Systemet er råddent. For gymnasierne har gjort det samme. Overgangen fra folkeskole til universitet er ikke længere karakteriseret af et fagligt udskillelsesløb, men af økonomiske incitamenter, hvor rektorer fra gymnasier og universiteter lever højt på og muligvis inkasserer bonusser for at vende det blinde øje til det faglige niveau.

Hvad kan du gøre?

Lidt forenklet har du tre mulige positioner:

1) Din personlige interesse. Som politikerne og rektorer har indrettet systemet, så skal du godkende hvad som helst, hvis du vil undgå at blive fyret. Når du overvejer, om du skal dumpe nogen, så ved du, at konsekvensen i givet fald bliver, at du ved næste personaletilpasning vil være i farezonen. Din personlige moral forbyder dig at acceptere denne præmis. Du siger altså nej.

2) Din professionsetik. Din institution har en målsætning, som er værd at forsvare, selv om politikere og rektorer er for kortsynede, kyniske eller selviske til at ville forsvare den. Stå fast. Forsvar din faglighed. Ikke for din skyld, men for fagets. Du siger altså nej.

3) Din vilje til civil ulydighed. I den praktiske hverdag kan det være på sin plads med en form for civil ulydighed. Giv kejseren, hvad kejserens er – men ikke mere. En version af dette er: Arbejd efter reglerne – men ikke mere. Du gør det altså svært for bureaukraterne, og siger derfor nej.

Alle tre muligheder har sine omkostninger. Men fra et etisk standpunkt er du i alle tilfælde nødt til at sige nej til det, politikerne forventer sig af dig. De fleste af dem – også den nuværende minister – lyver om de faktiske forhold. Det har du ikke pligt til at rette ind efter.

Kynikeren: Giv den karakter, de fortjener

Inden jeg forholder mig konkret til dit dilemma, må jeg lige trække nogle historiske linjer op, som er afgørende for forståelsen af dine problemer:

Siden indførelsen af taxametersystemet i slutningen af 1980'erne har systemets indvirkning på det faglige kvalitetsniveau på universitetsuddannelserne været debatteret livligt. Kritikken er især kommet fra repræsentanter for uddannelser med små taxametertakster på humaniora og samfundsvidenskab, mens sundhedsvidenskab, naturvidenskab og teknik har været ganske tilfredse med systemet.

Før taxameterstyringen blev indført, regulerede staten omkostninger til universitetsuddannelser ved at lægge låg på tilgangen til uddannelserne. Den metode førte til mangel på efterspurgt akademisk arbejdskraft som f.eks. ingeniører. Derfor gik man over til output-regulering, hvor universiteterne selv – med enkelte undtagelser – bestemmer optaget og belønnes for deres evne til at få de studerende til at gennemføre deres uddannelser.

Hvilken af de to styringsteknologier, man foretrækker, afhænger af, hvad man får mest ud af i kroner og øre. Valget er ikke et spørgsmål om videnskab, men om politik. Så langt så godt!

Men hvordan kan man i en markedsstyret verden sikre sig mod, at et universitet misbruger taxametersystemet til at skaffe sig ekstra indtægter ved at sænke de faglige krav til de studerende?

Ja, det er der jo en del redskaber til.

Ungen af dem er i sig selv perfekte, men tilsammen udgør de et rimeligt finmasket sikkerhedsnet, som burde fange langt de fleste forsøg på misbrug. Jeg kan i flæng nævne: studieordninger og studievejledninger, akkreditering, aftagerpaneler, arbejdsløshedsstatistikker og censorinstitutionen.

Hertil kommer den kvalitetssikringsmekanisme, som ligger i, at en faglig undermåleruddannelse hurtigt vil blive paria i det akademiske konkurrencesamfund. De videnskabelige medarbejdere vil søge væk! Uddannelsen vil blive stemplet som sekundavare blandt de uddannelsessøgende! Den vil miste sin akkreditering og dermed blive smidt i skraldespanden for faglige undermålere!

Men indtil det er sket, hvordan stiller det så dig som censor? Ja, du kan jo ikke forhindre at en uansvarlig uddannelsesledelse misbruger taxametersystemet som malkemaskine. Det må andre kontrolinstanser tage sig af.

Der er derimod to aktionsmuligheder:

Du kan orientere censorformandskabet om problemerne gennem de løbende censorindberetninger, og du kan insistere på at eksaminanderne får den karakter, de fortjener – også selv om det er en dumpekarakter.

Og så kan du i øvrigt glæde dig over, at uni-ministeren med sin dimensioneringsplan er godt på vej tilbage til en central adgangregulering, der vil hjælpe med til at rense universiteterne for faglige undermålere.

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
 Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

Kendisser kan brande KU

KU har i disse dage stor succes med at trække notabiliteter – læs: kendisser – til universitetet for at forelæse, lade sig interviewe eller på anden måde bidrage til oplysning af samfundet. I april stod de nærmest i kø: Lars von Trier, Jens Stoltenberg, Angela Merkel.

Og det var ikke småting, man kunne lære. Lars von Trier, der helt undtagelsesvist havde vovet sig ud i offentligheden, kunne afsløre, at han var begyndt at drikke igen, og således var forsiden på net-aviserne sikret for KU's arrangement. Nato-generalsekretæren Jens Stoltenberg afslørede, at han tidligere spillede koldkrigs-spillet Red Alert, men var holdt op, fordi han altid tabte.

Den tyske kansler – og verdens mægtigste kvinde – Angela Merkels besøg fandt sted efter FORSKERforums deadline og trykning. Skal reporteren gætte, så var hendes nyhed næppe eftergivelse af Grækenlands gældsposter? Måske nærmere, at hun ikke har Bayern München som sin favoritfodboldklub – ligesom KUs prorektor Lykke Friis.

Forslag: Putin, Poul og Kieth Richards

FORSKERforums celeb-reporter forstår godt, at KU ikke kan brande sig på studiefremdrift og klassisk humaniora og NOVO, men også må ty til ramasjang med kendte mennesker fra ind- og udland. FORSKERforum bidrager gerne med videreudvikling af konceptet:

Når både Stoltenberg og Merkel har været her, vil det være storpolitisk upassende, hvis ikke Vladimir Putin får samme invitation. Og tænk, hvad han ville kunne fortælle? Som tidligere KGB-officer i afdelingen for udenlandsk spionvirksomhed må manden være en guldgrube af røverhistorier? Han har engang haft til opgave rekruttere spioner blandt udenlandske studerende på Technische Universität Dresden, så han ved vel, hvad der skal til for at fange hos studerende. Måske har han tips og metoder til at højde danske studerendes studiedisciplin?

Roskilde Festivalen slår sig stort op på ex-beatlen Paul McCartneys optræden, så han var måske også et forslag. Men rullestenen Keith Richards er et noget mere interessant farmakologisk fænomen, for han har indtaget et og andet præparat i sin tid. Og er det ikke, hvad de arbejder med i farmacien og lægevidenskaben på Nørre Alle?

Reality stjerner: Linse Kessler

Men hvorfor gå til udlandet for at finde forslag til kendiskataloget, som kunne kombineres med, at KU gør sig mere folkeligt. Så aktuelle danske kendisser kan vel sagtens burde kunne fylde et auditorium eller to. **'Reality-stjerner bliver brands'**, skrev KUs nyhedssite for nylig om et ph.d.-projekt. Fint nok, men hvorfor nøjes man med højpende-teori – hvorfor bruges det ikke i praksis?

I disse tværfaglige tider er Linse Kessler en person, der kan samle interessen fra flere fakulteter på samme tid. Selv om der muligvis er en del af FORSKERforums læsere, som påstår at de ikke ved, hvem den dame er, og enkelte faktisk ikke ved det, fordi de ikke lever i den moderne medie reality, så er den fagligt-saglige begrundelse for at bringe hende i forslag, at hun jo er et interessant fænomen for såvel lægevidenskaben, naturvidenskaben og adfærdsvidenskaben.

Og hvis nogle af FORSKERforums læsere fortsat skulle være i tvivl om Linses kvaliteter eller hvem denne dame er – så bringer FORSKERforum et foto af hende. Som læserservice.